

Percepció de seguretat, desordre, i por al delicte

Juanjo Medina Ariza

PID_00208789

Els textos i imatges publicats en aquesta obra estan subjectes –llevat que s'indiqui el contrari– a una llicència de Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada (BY-NC-ND) v.3.0 Espanya de Creative Commons. Podeu copiar-los, distribuir-los i transmetre'ls públicament sempre que en citeu l'autor i la font (FUOC. Fundació per a la Universitat Oberta de Catalunya), no en feu un ús comercial i no en feu obra derivada. La llicència completa es pot consultar a <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/es/legalcode.ca>

Índex

Introducció	5
Objectius	6
1. Orígens	7
2. El concepte de <i>por al delictes</i>: la por com a estat i la por com a disposició	9
3. El mesurament de la por al delictes	12
4. Por al delictes: tendències	17
5. Teories sobre por al delictes	21
5.1. El paper de la victimització i la delinqüència en la por al delictes	21
5.2. Diferències de gènere, edat i classe social: vulnerabilitat i identitat social	21
5.3. Teories que posen l'accent en els mitjans de comunicació social	23
5.4. Teories que posen l'accent en característiques dels barris	25
5.5. Teories que posen l'accent en el context social més ampli	31
6. Respostes policials a la por al delictes	33
6.1. Policia de qualitat de vida	33
6.2. Assegurament i “delictes senyal”	38
Resum	44
Exercicis d'autoavaluació	45
Solucionari	47
Glossari	48
Bibliografia	49

Introducció

“Public perceptions are complex and nuanced, situationally specific and symbolically loaded – and they should be treated as such”.

(Jackson, 2004, pàg. 962)

Durant la dècada de 1970, els sentiments subjectius d'inseguretat, el que es va denominar en la bibliografia anglosaxona *por al delictes*, van començar a rebre l'atenció dels criminòlegs. Fins a aquestes dates la major part dels estudis de recerca criminològica s'havien conformat a intentar desenvolupar un enteniment del comportament criminal. No obstant això, durant aquest període van començar a aparèixer estudis que miraven d'entendre la relació entre delinqüència objectiva i sentiments d'inseguretat.

Aquests estudis, pioners en el tema, van documentar que la relació entre por al delictes i experiències directes de victimització era bastant modesta, la qual cosa va obrir les portes a elucubracions teòriques i estudis addicionals orientats a intentar entendre les arrels socials i individuals de la por al delictes. Des de llavors nombroses enquestes

- 1) han documentat que els sentiments de por al delictes a Europa són comuns i
- 2) han servit per a “justificar” que la por al delictes o els sentiments d'inseguretat ciutadana es defineixin políticament com un problema social en si mateix que (igual que la delinqüència) també requereix resposta.

Objectius

En aquest mòdul repassarem alguns dels temes centrals que s'han abordat dins d'aquesta línia de recerca. També prestarem atenció a les anomenades *teories dels vidres trencats* (o les *finestres trencades*, segons altres traduccions del terme anglès *broken windows*) i als models de resposta policial que s'han generat com a correlat polític d'aquestes teories. Els objectius que perseguim són:

1. Tenir una noció de com es va originar l'interès pels problemes de por al delictes.
2. Conèixer les dificultats de conceptualitzar, operacionalitzar i mesurar la por al delictes.
3. Conèixer les principals línies teòriques i de recerca empírica enfront de la por al delictes.
4. Comprendre les respostes policials que s'han plantejat enfront de la por, i també els seus límits i desenvolupament històric.

1. Orígens

Els autors que treballen sobre aquest tema solen apuntar com a origen d'aquest camp d'estudi les enquestes conduïdes el 1966 als Estats Units per a una Comissió Presidencial. Aquesta Comissió va ser nomenada per a intentar entendre els disturbis racials que van afectar un nombre de ciutats nord-americanes durant aquell període. Els resultats d'aquestes enquestes, incloses en un volum titulat *The Challenge of Crime in a Free Society* ('El repte de la delinqüència en una societat lliure'), defensaven que els sentiments d'inseguretat ciutadana estaven minant la qualitat de vida de molts ciutadans nord-americans. Aquestes enquestes van servir per a demostrar que la "por al delictes" era un fenomen molt estès i que els ciutadans canvien de comportament (eviten ser al carrer a unes hores determinades, eviten parlar amb desconeguts, es muden de barri, etc.) en funció d'aquests sentiments.

L'informe també va ser el primer a notar una sèrie d'observacions que, en aparença, no resultaven intuïtives:

- Haver sofert un delictes semblava tenir un efecte molt tebi en els nivells de por al delictes.
- Els barris amb un nivell de delinqüència més elevat tampoc no eren els barris amb un nivell de por al delictes més alt.
- Determinats grups socials amb nivells de victimització baixos (per exemple, les dones) experimentaven, en canvi, nivells de por més elevats que altres grups socials amb un nivell de victimització més alt.
- Els enquestats mostraven més por dels delictes més improbables, els que ocorren amb menys freqüència.

La Comissió Presidencial que havia encarregat l'informe va concloure que la por al delictes era un fenomen complex que mereixia ser estudiat en si mateix. Aquí s'apuntava per primera vegada que la por al delictes era particularment problemàtica, perquè podia minar l'ordre social i reduir la confiança mútua entre els ciutadans.

Aquest informe va iniciar el que és ara una tradició de recerca establerta dins de la criminologia: els estudis sobre la por al delictes (per a una lectura crítica de la gènesi d'aquests estudis vegeu Lee, 2001). Doran i Burgess (2012) assenyalaven recentment que entre el 1993 i el 2011 es van publicar prop de quatre-cents articles de recerca sobre el tema de la por al delictes.

Una bona part dels estudis inicials es van centrar a analitzar la racionalitat de la por al delictes i alguns dels resultats aparentment paradoxals assenyalats en l'informe de la Comissió Presidencial esmentada anteriorment. Però posteriorment van començar a explorar un altre tipus de qüestions i a discutir de manera més explícita el concepte de *por al delictes* i la millor manera d'abordar-ne l'estudi. Igualment, encara que d'una manera inicial els estudis procedien dels Estats Units i del Regne Unit, en l'actualitat aquest tema ha estat explorat en un nombre de països més gran.

2. El concepte de *por al delictes*: la por com a estat i la por com a disposició

Un dels problemes fonamentals dels estudis sobre la por al delictes és que preval el que alguns autors anomenen *anarquia terminològica, nuvolots conceptuals i operacionalitzacions incorrectes*. Parlant clar, s'usen termes que no són sinònims com si ho fossin (*por al delictes, preocupació pel delictes, sentiments d'inseguretat ciutadana*, etc.) i molts dels instruments de mesurament que s'utilitzen en els estudis sobre aquests temes presenten problemes seriosos que deriven d'aquesta confusió terminològica i conceptual. Això fa que alguns autors considerin que no hi ha una armadura teòrica adequada que permeti dotar de sentit els nombrosos i diversos estudis duts a terme.

Algunes de les conceptualitzacions en ús posen l'èmfasi a destacar que estem parlant de **reaccions emocionals**. Per a Garofalo (1978), la por al delictes és una

“reacció emocional caracteritzada per un sentiment de perill i ansietat [...] produïda per l'amenaça d'un dany físic [...] i que pot ser induïda per la percepció de signes en el medi ambient relacionats amb la delinqüència”.

En un dels assajos que de manera més sistemàtica s'ha intentat abordar el problema del concepte de la *por al delictes*, Gabriel i Greve (2003) al·ludeixen “a la por individual de convertir-se en una víctima del delictes” i a “reaccions a amenaces externes definides i recognoscibles, encara que aquesta amenaça (la delinqüència) pot ser bastant ambigua”.

Una cosa que des del principi els investigadors sobre aquest tema tenien molt clar és que **les fonts o els estímuls que generen aquest tipus de reaccions emocionals són diversos**. No es limiten tan sols a l'experiència personal, sinó que poden ser generats per la comunicació amb tercers sobre les seves experiències, i a partir de les notícies i dels missatges difosos pels mitjans de comunicació social (Garofalo, 1981). Igualment, s'ha destacat que diferents estímuls poden tenir efectes diferents, fins i tot totalment oposats, en diferents persones i cultures. Penseu, per exemple, en com reaccionarien diferents persones de diferents cultures en les situacions següents: en un *botellón*, en una manifestació, en un carrer mal il·luminat a la nit, en un ascensor amb desconeguts, etc.

La majoria dels estudis ha considerat que la por al delictes no és una característica personal constant, sinó un estat canviant, situacional i transitori. No obstant això, els psicòlegs insisteixen en la necessitat d'analitzar ambdues qüestions:

- La por al delictes com a estat totalment situacional.

- La tendència personal estable a experimentar por en determinades situacions.

La por com a disposició personal estaria caracteritzada per experimentar un rang més ampli de situacions com a inductores de por, una probabilitat més gran a experimentar por en situacions determinades i l'experiència de la por de manera més intensa. Aquesta tendència personal estable seria el resultat de canvis evolutius a llarg termini lligats a condicions i atributs personals (ansietat, tendències perceptives, eficàcia personal i recursos d'adaptació) i per experiències individuals en situacions determinades.

Des d'una perspectiva situacional, la por al delictes com a esdeveniment tindria tres elements constitutius: l'afectiu, el cognitiu i la resposta conductual. L'element fenomenològic de la por al delictes es refereix a l'experiència conscient del mateix delictes i té sobretot una dimensió afectiva. Aquest element ha de ser acompanyat d'una dimensió cognitiva: la percepció d'una situació com a perillosa o amenaçadora. Finalment, la por té una dimensió expressiva: la resposta conductual (no necessàriament fisiològica) que es dóna a aquests sentiments i pensaments. Depenent de la combinació d'aquests elements podem tenir diferents situacions (Gabriel i Greve, 2003):

	Aspecte afectiu	Aspecte cognitiu	Aspecte conductual
Absència de por	-	-	-
Apatia	-	+	-
Ansietat indeterminada	+	-	-
Conducta de precaució sense causa aparent	-	-	+
Paràlisi, coratge, desesperació	+	+	-
Atacs de fòbia	+	-	+
Por	+	+	+

No obstant això, diversos autors han destacat també la necessitat de distingir la por al delictes d'altres conceptes teòrics relacionats, però diferents. Així, Hale (1996) adverteix la necessitat de no confondre la por al delictes amb la percepció de riscos.

“[...] la por al delictes es refereix a les reaccions emocionals (negatives) generades per la delinqüència o els símbols que s'hi associen. És conceptualment diferent dels riscos (judicis) o les preocupacions (valors). Evidentment, la por al delictes és al mateix temps efecte, i hi està causada, dels judicis sobre riscos, però confondre'ls com si fossin el mateix és confondre la naturalesa de la seva relació”.

La percepció del risc, a diferència de la por al delictes, faria referència a les creences generals (no en una situació concreta determinada) sobre quin és el risc de ser víctima del delictes. Aquestes, al mateix temps, són diferents de les percepcions sobre la magnitud i els nivells de delinqüència, si bé també hi poden estar relacionades.

Igualment, Jackson i Gray (2010) han subratllat **la necessitat de distingir la por disfuncional**, que pot contribuir de manera negativa a la qualitat de vida, **de la por funcional**, que motiva l'adopció de precaucions rutinàries i la vigilància sense minvar la qualitat de vida dels individus que l'experimenten. En una enquesta feta a Londres per aquests autors, aproximadament un de cada quatre entrevistats que reconeixia estar preocupat per la delinqüència veia aquesta preocupació com una cosa funcional que generava una estratègia personal de gestió de riscos adequada:

- 1) la preocupació els inspirava a prendre mesures de precaució;
- 2) aquestes mesures els feien sentir-se més segurs;
- 3) i ni les precaucions ni la preocupació amb el delictes n'afectaven de manera negativa la qualitat de vida segons el parer personal dels entrevistats. En aquest sentit, destaquen que un cert grau de por al delictes, en la mesura que sigui funcional, forma part de les defenses naturals contra la delinqüència i no ha de ser considerat de manera automàtica un "problema social".

En qualsevol cas, hi continua havent certa discussió sobre si hem de considerar la por al delictes un estat mental que no es pot circumscriure a esdeveniments mentals. Hough (2004), en aquest sentit, distingeix entre la por, com a **esdeveniment** mental, de l'ansietat o la preocupació, un **estat** mental. Per a aquest autor

"quan parlem d'estats mentals com l'ansietat o la preocupació, el que ens interessa és entendre'n la intensitat, no la freqüència. En aquest sentit, al marge d'atacs aguts d'ansietat, l'ansietat no és constituïda per una sèrie d'esdeveniments que poden ser situats en l'espai i el temps".

(Hough, 2004, pàg. 174)

3. El mesurament de la por al delictes

Malgrat els avenços que s'han produït en la conceptualització de la por al delictes, el seu mesurament ha deixat molt a desitjar. Històricament, les preguntes usades en enquestes per a mesurar la por al delictes han estat considerades problemàtiques i un mal reflex del concepte de la por al delictes.

Mesurar la por al delictes no és fàcil. Estem parlant d'una emoció que pot ser difícil de separar d'altres i que generalment serà transitòria. Assumir que una persona pot resumir de manera correcta aquest tipus de vivència en respondre una pregunta és assumir bastant. Molt pocs estudis han preguntat sobre la freqüència i intensitat d'aquests sentiments.

En aquesta secció repassarem alguns dels models que s'han fet servir en enquestes per a mesurar la por al delictes. Encara que la discussió pot semblar una miqueta tècnica, és important entendre les limitacions de les mesures que s'han utilitzat per poder contextualitzar i interpretar de manera adequada la recerca que s'ha generat sobre aquest tema. Els resultats dels estudis sobre por al delictes, evidentment, estan condicionats per la qualitat de les mesures que s'han utilitzat per a mesurar-la.

Una de les mesures típiques i més antigues de la por al delictes consistia a preguntar als entrevistats "Com de segurs se senten en caminar sols de nit al seu barri" ("Molt segur", "Força segur", "Una mica insegur", "Molt insegur"). Aquesta pregunta és la que s'ha utilitzat en projectes tan solemnes com l'Enquesta internacional del delictes o l'Enquesta social europea. No obstant això, aquest tipus de mesures presenta problemes diversos:

- Aquesta pregunta no fa cap referència a la delinqüència.
- No és prou específica sobre l'hora (no és el mateix les nou de la nit que les quatre de la matinada).
- Parla de seguretat, no de por.
- Però, sobretot, no captura de manera adequada els tres elements (afectiu, cognitiu i conductual) als quals al·ludeix el concepte de *por al delictes*.

Aquest tipus de preguntes es continua fent servir avui dia, però només es pot considerar relativament acceptable per a poder comparar els resultats d'estudis recents amb estudis històrics. Desafortunadament, és impossible utilitzar mesures considerades adequades ara com ara per a mesurar la por al delictes que hi havia fa vint anys! Però si estem disposats a assumir que aquest tipus de preguntes eren tan dolentes (i que, més problemàticament, tenen el mateix signi-

Observació

En un estudi que comparava entrevistes quantitatives i qualitatives, Farrall i els seus col·laboradors (1997, pàg. 669) van trobar un nombre considerable d'inconsistències entre els nivells de por declarats en cadascuna d'elles. Aquests autors consideraven que "most mismatches are complex qualifications of earlier" (apparent) "precise quantifications, that it is methodology, rather than respondent change, which is the source of most mismatches".

ficat per als enquestats) fa vint anys com avui, almenys ens permeten fer crues comparacions històriques. També, com veurem més endavant, s'han utilitzat aquestes preguntes per fer comparacions internacionals, però com veurem més endavant això és més problemàtic. Si, per contra, estem interessats a intentar explicar la por al delictes, no sols a saber si els nivells de "por al delictes" han canviat, cal fer servir mesures més sofisticades amb instruments més adequats.

En aquest sentit, és important destacar que els problemes amb aquest tipus de mesures van comportar el desenvolupament de mesures alternatives que especificaven l'emoció i un conjunt de delictes. Ferraro i LaGrange (1997) recomanaven

- 1) fer servir frases com *quanta por teniu*,
- 2) fer referència a situacions delictives concretes, i
- 3) preguntar sobre experiències quotidianes en lloc de fer servir escenaris hipotètics.

Ferraro (1996), per exemple, proposava i usava el model següent: "En el vostre dia a dia, quanta por us fa que us atraquin o us robin al carrer?". De manera similar, l'Enquesta britànica del delictes preguntava als enquestats: "Com us preocupa (que us robin al pis / que us atraquin al carrer / que un desconegut us ataquí físicament)?" I generalment es deixava als entrevistats graduar la resposta: em preocupa molt, em preocupa una mica, no em preocupa, etc. En principi, aquestes mesures semblen una aproximació més raonable.

No obstant això, aquest enfocament també presenta problemes. Amb quina freqüència i amb quina intensitat els enquestats experimenten aquestes preocupacions o aquests sentiments de por? Per què es confonen *preocupació* amb *sentiments de por*? Autors com Gray, Jackson i Farrall (2010) suggereixen que aquest tipus de mesures que no valoren la freqüència i intensitat d'aquestes preocupacions tendeixen a estimar a l'alça la magnitud i la importància de la por. En aquest sentit, s'ha destacat que els mètodes tradicionals de mesurar i estudiar la por al delictes han tendit a exagerar-la. Igualment, es pot qüestionar com interpreten els enquestats els termes *preocupació* o *por*.

"In other words, «worry» means different things to different people. At the qualitative interview this «worry» was sometimes redefined by the respondent, hence creating a mismatch. The following extract comes from an interview with one respondent who had appeared quite worried at the quantitative interview, but who gave answers which directly countered this interpretation during the later qualitative interview. When asked to expand in his own words about how he felt about crime he said «I think I have an awareness of it and I don't think I invite it but at the same time I do not worry about it»".

(Farrall i altres, 1997, pàg. 666)

Per a alguns pot al·ludir a "por física", mentre que per a d'altres pot ser un "moment passatger d'ansietat" (Gray, Jackson i Farrall, 2010). Encara que aquest tipus de preguntes sembla fer al·lusió al present, diversos estudis que contras-

ten diverses mesures suggereixen que hi ha enquestats que reconeixen estar preocupats pel delictes quan se'ls fa aquest tipus de preguntes, malgrat que no hi han estat preocupats recentment. L'experiència de determinades emocions, en la mesura que es conceptualitza com un estat transitori, pot ser localitzada, com qualsevol esdeveniment, en una dimensió temporal i espacial, i, tot i així, això és una cosa que rares vegades s'ha considerat a l'hora de mesurar la por per mitjà d'enquestes. Finalment, si continuem estudiant quina és la distinció entre por funcional i por disfuncional, com podem saber si aquestes preocupacions tenen una repercussió negativa?

Ateses totes aquestes limitacions, preguntes com les presentades anteriorment es considera que mesuren *un model general d'experiència*, però que presenten limitacions importants.

“It is unclear whether faced with the old questions respondents summarize the frequency with which they worry; whether they assess the intensity of each event and calculate some kind of average; whether the process involves assessing both intensity and frequency, or whether such an overall intensity fuses the everyday experience with other facets of «fear of crime»”.

(Gray, Jackson i Farrall, 2010, pàg. 368)

A l'hora de mesurar més adequadament la por al delictes, per tant, cal prendre en consideració una sèrie de qüestions:

- La necessitat d'obtenir mesures que reflecteixin bé el rang i la força de les emocions.
- La necessitat d'avaluar l'especificitat enfront de la generalitat, això és, la por a la delinqüència en sentit abstracte, enfront de la por a formes de delictes particulars.
- La necessitat de reconèixer la dimensió espacial i temporal de la por.

En l'edició 2003/2004 de l'Enquesta britànica del delictes es va experimentar amb les preguntes següents com a resultat d'aquests suggeriments:

Q1: “In the past year, have you ever felt worried about...?” (car theft/burglary/robbery)

Q2: “[If YES at Q1] How frequently have you felt like this in the last year?” [n times recorded]

Q3: “[If YES at Q1] On the last occasion how fearful did you feel?” [not very worried, a little bit worried, quite worried, very worried, or cannot remember]

Quan es comparen els resultats obtinguts amb aquest tipus de preguntes, que valoren freqüència i intensitat, amb els de preguntes tradicionals, s'arriba a la conclusió que les preguntes més tradicionals tendeixen a exagerar la por al delictes (Gray, Jackson i Farrall, 2010). Com veurem més endavant, diversos autors han proposat que les preguntes tradicionals sobre preocupació amb el delictes possiblement “mesuren una ansietat més difusa, un reconeixement i imatge de riscos, i condensen valoracions més àmplies sobre la delinqüència,

l'estabilitat i el canvi social" (Gray, Jackson i Farrall, 2010) i barregen de manera complexa el mesurament de la memòria d'esdeveniments passats de por i el mesurament de la identitat social enfront de situacions amenaçadores.

"There is one more possible explanation for why people can say that they are worried about crime but have not actually worried recently: namely, that respondents may not be thinking about everyday emotional experience at all when answering survey questions. Rather than providing retrospective reports, respondents may be expressing instead whether or not they are –more generally– troubled by the thought of being victimized. The idea here is that respondents say they are worried because they can easily bring to mind an image of themselves being targeted and victimized –an event that they feel vulnerable toward. Importantly, possession of resonant and vivid images of crime may (again) be unrelated to how often respondents actually find themselves in threatening situations (and thus feel fearful on a day-to-day basis)".

(Jackson i Kuha, 2010)

L'Enquesta social europea que des del 2002 es fa de manera bianual representa una de les millors fonts d'informació sobre aquest tema a escala europea. Al marge d'incloure una pregunta similar a la comentada anteriorment ("En quina mesura us sentiu segurs caminant sols per la vostra zona o pel vostre barri de nit?"), també va incloure en les últimes edicions les mesures de por al delictes següents:

C7 **TARGETA 21** Amb quina freqüència us preocupa que algú pugui entrar a casa a robar, si és que això us preocupa? Si us plau, trieu una de les respostes que apareixen en aquesta targeta.

Sempre o gairebé sempre	1	FER C8
De vegades	2	
Només de tant en tant	3	
Mai	4	ANAR A C9
(No ho sap)	8	

FER SI TENIU ALGUNA PREOCUPACIÓ EN C7 (CODIS 1, 2, 3)

C8 Diríeu que aquesta preocupació que algú pugui entrar a casa vostra a robar LLEGIR...

...afecta molt la seva qualitat de vida	1
...afecta una mica la seva qualitat de vida	2
no afecta gens la seva qualitat de vida	3
(No ho sap)	8

PROGRAMADOR: A TOTHOM

C9 **TARGETA 21 UNA ALTRA VEGADA** Amb quina freqüència us preocupa que pugueu ser víctima d'un assalt violent, si és que us preocupa? Si us plau, trieu una resposta d'aquesta TARGETA.

Sempre o gairebé sempre	1	FER 10
De vegades	2	
Només de tant en tant	3	
Mai	4	ANAR A C15
(No ho sap)	8	

PROGRAMADOR: PREGUNTAR SI ESTEU PREOCUPATS EN C9 (CODIS 1, 2, 3)

C10 Diríeu que aquesta preocupació de ser víctima d'un assalt violent... LLEGIR

...afecta gaire la seva qualitat de vida?	1
...afecta una mica la seva qualitat de vida?	2
no afecta gens la seva qualitat de vida	3
(No ho sap)	8

Aquestes preguntes, com es pot observar:

- Fan referència directa a formes específiques de delinqüència.
- Inclouen dues dimensions importants: la freqüència de les preocupacions i l'impacte en la seva qualitat de vida.

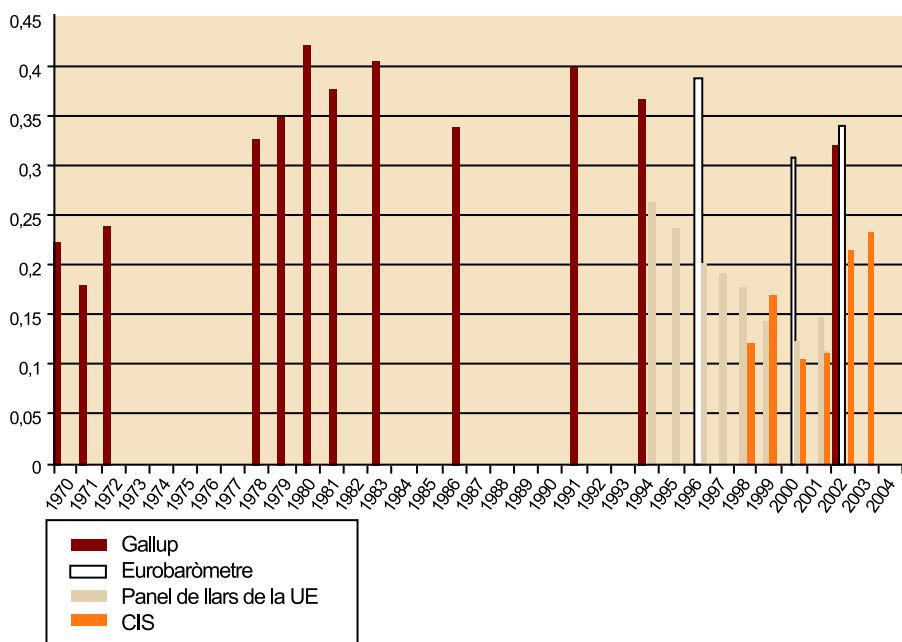
En tot cas, és important considerar que les mesures que fem servir sempre presentaran limitacions, atès que els entrevistats rares vegades estaran experimentant la sensació de por al delictes en el moment de ser entrevistats (Gray, Jackson i Farrall, 2008).

4. Por al delictes: tendències

Atesos aquests problemes de mesurament, què sabem sobre els nivells de por al delictes per a l'Estat espanyol? Als països on hi ha una enquesta de victimització és possible estudiar amb un cert rigor les tendències sobre por al delictes. A Anglaterra i Gal·les, per exemple, és possible estudiar de quina manera la por al delictes ha canviat des de 1981 fins als nostres dies. A Espanya, en canvi, encara no hi ha una enquesta de victimització regular finançada per l'Administració pública que ens permeti fer aquest seguiment per al conjunt de l'Estat.

No obstant això, hi ha dades procedents de diverses enquestes que ens permeten fer-nos una idea d'aquestes tendències. L'empresa privada GALLUP incloïa en diversos dels seus sondejos de mercat preguntes sobre la percepció de seguretat i el mateix ocorria amb el Panel de llars europees (un estudi sobre la situació econòmica de les llars a la Unió Europea). La figura següent mostra que els nivells de por al delictes a Espanya van tenir el punt més alt durant la primera etapa de la transició democràtica i es va produir un descens durant la segona meitat de la dècada de 1990, encara que entorn del 2001-2002 la tendència va canviar a l'alça –no per un augment dels nivells de delinqüència, sinó quan es va aconseguir un nivell particularment alarmista en els discursos polítics sobre inseguretat ciutadana que va coincidir amb canvis demogràfics importants al nostre país (immigració).

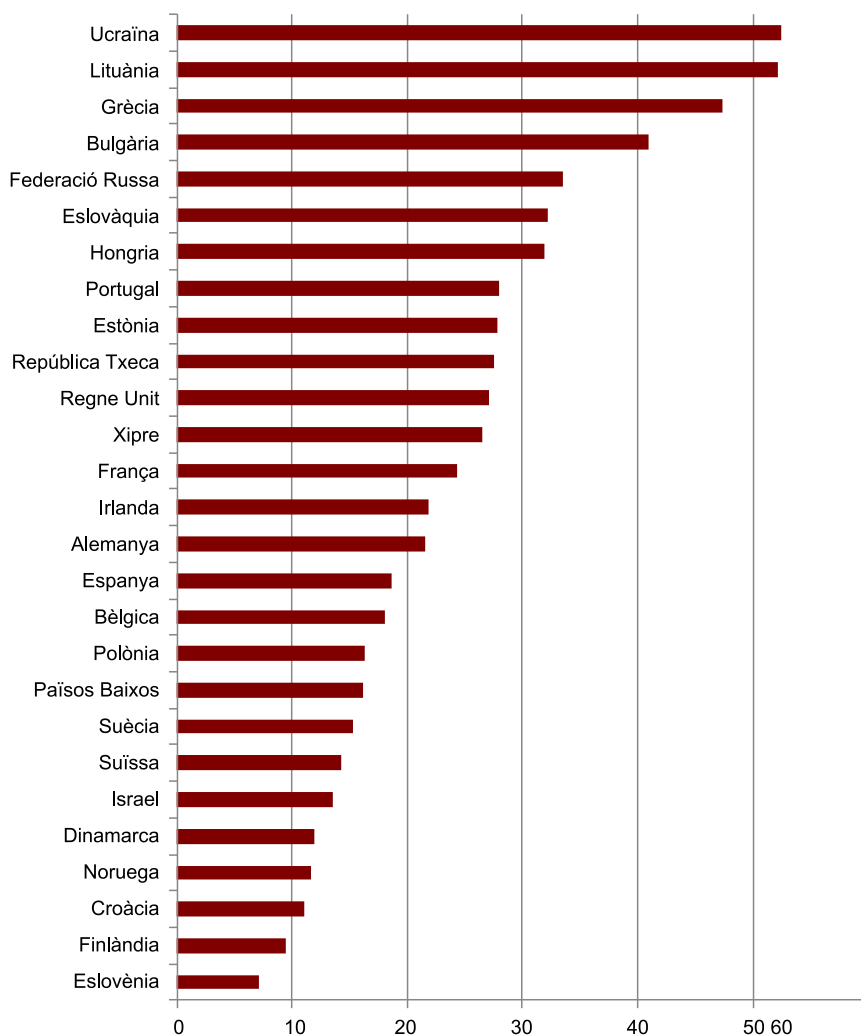
Figura 1. Por a la delinqüència i preocupació per la delinqüència a Espanya (1970-2003)

Font: Medina, J. (2006). "Politics of crime in Spain, 1978-2004". *Punishment and Society* (núm. 8(2), pàg. 183-201).

Les dades de l'Enquesta social europea entre el 2002 i el 2010 ens permeten contrastar la tendència a l'Estat espanyol durant el nou mil·lenni. Les dades d'aquesta enquesta permeten afirmar que el nivell de por al delictes va descendir entre el punt àlgid del 2002 i el 2010. Igualment, aquestes dades ens permeten situar el cas espanyol dins del context europeu. Com podem veure en la figura següent, el nivell de "por" (estem utilitzant aquí la mesura de por a caminar tot sol pel barri de nit) al delictes a Espanya només se situa lleugerament per sota de la mitjana europea, malgrat que els nivells de victimització se situen entre els més baixos d'Europa (Van Dijk i altres, 2005).

Figura 2. Percentatge de participants que se senten insegurs o molt insegurs caminant tot sols a la nit als seus barris

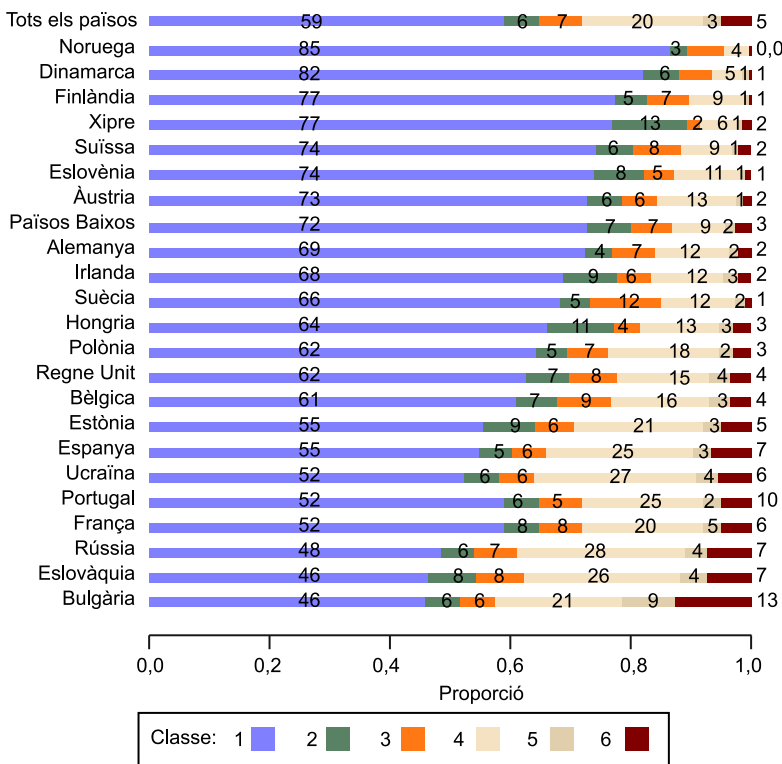
Cal interpretar aquestes dades amb molta cautela, ja que la comparació assumeix que la pregunta utilitzada té el mateix significat i mesura el mateix conjunt d'ansietats en cadascun dels països considerats.

Aquestes comparacions basades en mesures crues presenten, com hem adduït anteriorment, certes limitacions i a més poden fer que sobreestimem la prevalença i significació de la por al delictes. En les edicions més recents l'Enquesta social europea, com hem vist anteriorment, complementava aquestes mesures més tradicionals, amb d'altres que intentaven valorar la freqüència i la intensitat dels episodis de por al delictes. Aquestes mesures suggerien que aproximadament un 35% dels enquestats no s'havia preocupat mai que els robessin a casa seva i el 41% no s'havia preocupat mai de ser víctimes de delictes violents.

Quant a l'impacte d'aquestes preocupacions, entre els qui les tenien, en els nivells de qualitat de vida la majoria deia que no tenia cap efecte real (el 35% per als qui es preocupaven pels robatoris en pisos i el 29% per als qui es preocupaven per ser víctimes del delictes) o només una mica d'efecte (el 24% per als qui es preocupaven pels robatoris en pisos i el 25% per als qui es preocupaven per ser víctimes del delictes), i només una petita minoria dels enquestats asseylava que aquestes preocupacions tenien un efecte seriós en la seva qualitat de vida (el 5% per als qui es preocupaven pels robatoris en pisos i el 4% per als qui es preocupaven per ser víctimes del delictes).

Jackson i Kuha (2010) feien servir aquestes noves preguntes incloses en les últimes edicions de l'Enquesta social europea per a produir, per mitjà d'una sèrie de procediments estadístics, una mesura més adequada que classificava els enquestats en sis categories en funció de la freqüència i intensitat de por al delictes (1, que indicava absència de preocupació, i 6, que indicava alta freqüència i intensitat). Com es pot veure en la figura que reproduïm a continuació, els resultats divergeixen de manera important dels que s'obtenen quan s'utilitzen mesures més crues (i inadequades). El patró que s'observa clarament revela un patró geogràfic, amb els nivells més baixos de por al delictes als països nòrdics i els nivells més alts de por al delictes als països de l'Europa de l'Est i als països mediterranis.

Figura 3. Proporcions estimades de nivells de por a la delinqüència a partir de quatre noves preguntes d'una enquesta (assignades tal com es mostra en la taula 5) en cadascun dels vint-i-tres estats europeus, i proporcions generals per a les poblacions combinades d'aquests països

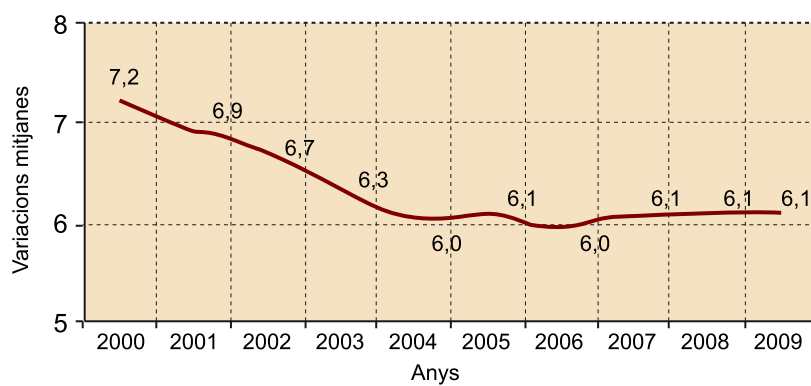

Les dues línies verticals representen les proporcions generals per a la classe 1 i per a les classes 4-6 combinades, mentre que les línies horitzontals curtes mostren els intervals de confiança del 95% per a aquestes proporcions a cada país. Dades: Enquesta social europea (Ronda 3, 2006). Les proporcions de cada país s'han calculat utilitzant ponderacions mostrals, mentre que les proporcions generals utilitzen tant ponderacions mostrals com ponderacions de la grandària de la població.

Tornant a l'Estat espanyol, Catalunya és més afortunada que la resta de l'Estat, ja que l'Enquesta de seguretat de Catalunya permet, de manera més continuada, valorar tendències en els nivells de percepció subjectiva de seguretat. Aquesta enquesta pregunta als entrevistats que "Valoreu en una escala de 0 (mínim) a 10 (màxim) el nivell de seguretat que hi ha al vostre municipi", la qual cosa llança la sèrie temporal següent entre l'any 2000 i el 2009 (una imatge que és consistent amb l'oferta per l'Enquesta social europea utilitzant altres mesures per al conjunt de l'Estat espanyol). Aquesta és, en tot cas, una mesura que abordaria fonamentalment una dimensió cognitiva o avaluadora dels nivells de seguretat, més que reflectir el component de reacció emocional que s'atribueix generalment a la por al delictes.

Nivell de seguretat al municipi de residència, 2000-2009

Variacions mitjanes. Escala de 0 a 10

5. Teories sobre por al delictes

5.1. El paper de la victimització i la delinqüència en la por al delictes

Una proporció molt important dels estudis sobre la por al delictes, des que es va començar a treballar aquest tema, s'ha centrat a tractar de determinar si hi ha algunes característiques dels individus que hi estiguin associades. Aquestes recerques, per exemple, han explorat de quina manera la victimització directa o la victimització de coneguts té un impacte en els nivells de la por al delictes, i també variacions en els nivells de por entre diferents grups socials definits per gènere, edat o altres atributs individuals.

Els estudis que han explorat l'impacte de la victimització directa generalment han trobat resultats contradictoris. Alguns troben un efecte en la direcció esperada, d'altres no troben cap efecte, i hi ha fins i tot estudis que troben que la victimització directa està associada amb nivells més baixos de por al delictes. No és clar si hi ha raons metodològiques que puguin explicar aquestes diferències o si hi ha mecanismes lligats al procés de victimització que puguin ajudar a entendre-les. És possible que el procés d'assimilació de l'experiència de victimització comporti una neutralització dels sentiments de por al delictes. D'altra banda, el consens entre els investigadors és que hi ha una relació més clara entre la victimització de coneguts i la por al delictes. Hale (1996) considera que això es podria deure al fet que la victimització indirecta o vicària permet "donar curs a la imaginació sense que hi hagi la mateixa pressió o urgència per a assimilar l'experiència de victimització".

5.2. Diferències de gènere, edat i classe social: vulnerabilitat i identitat social

Atesa la feble relació que hi ha entre *delinqüència* i *por al delictes*, no és estrany que els investigadors en aquest camp hagin explorat explicacions alternatives. Com hem assenyalat anteriorment, els primers estudis sobre la por van documentar que alguns grups socials, com les dones o les persones ancianes, experimenten nivells elevats de por al delictes. Aquest tipus de resultats ha estat documentat repetidament en diferents països i contextos.

Les primeres hipòtesis que es van plantejar per a explicar aquesta discrepància al·ludien a la idea de vulnerabilitat. Des d'aquesta perspectiva, es mantenia que els grups socials que expressen un nivell més alt de por al delictes ho fan així perquè tenen una **percepció més gran de vulnerabilitat a la victimització i les seves conseqüències**. No és que els individus que constitueixen

aquests grups socials tinguin una por irracional, sinó que són més sensibles a les conseqüències de la victimització i tenen menys capacitat per a controlar-ne els efectes.

Les definicions inicials de *vulnerabilitat* posaven l'èmfasi en la percepció de la probabilitat de victimització. Skogan i Maxfield (1981) distingien entre *vulnerabilitat física* i *vulnerabilitat social*. La **vulnerabilitat física** faria referència a la percepció que un té de si mateix amb relació a la susceptibilitat que té a ser atacat, la seva habilitat per a resistir l'atac i la capacitat per a recuperar-se després d'un atac. Aquestes percepcions poden estar lligades a la salut personal de cadascú, la grandària corporal i la capacitat per a defensar-se. D'altra banda, la **vulnerabilitat social** fa referència a la posició social de les persones i la manera com aquesta posició les pot exposar a situacions de victimització o limitar-ne la capacitat per a ajustar-se a les conseqüències de la victimització. Factors com la posició i la solvència econòmica, l'estatus residencial (ciutadans nacionalitzats, immigrants registrats o il·legals), el nivell educatiu, el capital social, etcètera, definarien la vulnerabilitat social de cada persona. Encara que les percepcions de vulnerabilitat poden estar lligades a factors, per tant, objectius, molts dels autors en aquest camp destaquen que el que és important són les percepcions dels subjectes sobre la seva pròpia vulnerabilitat (i que la mateixa pot estar millor o pitjor fundada).

Jackson (2009) proposa un model psicològic per entendre la relació entre vulnerabilitat i l'emoció de la por al delictes. D'acord amb aquest autor, quan la rellevància de l'amenaça (el cost personal, la seva imminència, la seva probabilitat) excedeix els recursos d'ajust de l'individu, un individu es pot sentir amenaçat i com a conseqüència es generaran els sentiments de por.

Hi ha hagut, no obstant això, pocs estudis que contrastin aquestes hipòtesis de la vulnerabilitat de manera directa i que n'incloguin les diferents dimensions. Alguns estudis han documentat que els nivells elevats de por al delictes entre les dones estan relacionats amb les seves percepcions elevades de vulnerabilitat personal, i defineixen *vulnerabilitat* com la percepció de la serietat de la delinqüència (o el que Ferraro (1996) anomena *amença implícita de violència sexual*). Killias i Clerici (2000) suggerien que la percepció que els subjectes tenen de la seva capacitat d'autodefensa estava associada amb la percepció de seguretat personal en diverses situacions. Winkel (1998), d'altra banda, suggeria que la por estava relacionada amb la percepció de la probabilitat de ser victimitzat, però també amb la percepció de les conseqüències de la victimització. Warr (1994) va documentar que quan la gent percep un delictes com a particularment seriós, cal una percepció inferior de probabilitat de l'ocurrència del delictes perquè es generi por.

Més recentment, l'omnipresent Jackson (2009) publicava un estudi que intentava determinar si les diferències de gènere i d'edat que s'observen en la por al delictes responen a percepcions de vulnerabilitat, en particular les percepcions de probabilitat de victimització (d'un mateix i del grup social al qual pertany) i

les percepcions de control sobre l'esdeveniment i de la magnitud de l'impacte que tindrà. El seu estudi conclouia que comparat amb els homes, les dones se sentien menys capaces de defensar-se a si mateixes, pensaven que eren més propenses a ser víctimes, jutjaven les conseqüències del delictes com a més serioses i se sentien menys capaces de controlar el risc. En el cas de delictes personals (per exemple, violència), una vegada es prenen en consideració aquestes diferències, el gènere deixava de ser rellevant com a predictor.

No obstant això, Sutton i els seus col·laboradors (Sutton i Farrall, 2005; Sutton i altres, 2011) han proposat una interpretació alternativa a la relació entre gènere i delinqüència. D'acord amb aquests autors, **les diferències que s'observen en les enquestes són parcialment fictícies**: no és que les dones sentin més por al delictes, és que els homes estan menys predisposats a reconèixer públicament (quan se'ls pregunta en una enquesta) el seu nivell de por al delictes. D'acord amb Sutton i els seus col·laboradors, això és així perquè els homes, en respondre aquestes preguntes sobre por al delictes, estan mirant d'oferir respostes que siguin consistents amb nocions hegemòniques o estereotipades de masculinitat (*boys don't cry*). En quina mesura aquestes nocions de masculinitat poden explicar les diferències observades en mesures de vulnerabilitat resulta una qüestió empírica que encara s'ha de resoldre.

5.3. Teories que posen l'accent en els mitjans de comunicació social

Sovint s'assumeix que les persones que consumeixen notícies sobre delinqüència tenen un sentit exagerat de la incidència i de la naturalesa violenta de la delinqüència. És cert que durant la segona meitat del segle XX l'obsessió pel delictes, que Garland (2001) descriu com una de les característiques de la cultura del control típica de les societats de la modernitat tardana, es va manifestar en un augment de la presència de la delinqüència en els mitjans de comunicació social. La delinqüència sempre hi ha tingut un paper important, però aquest paper s'ha accentuat durant la segona meitat del segle XX. En aquells països on això s'ha estudiat, s'ha pogut documentar que s'ha produït un augment, fluctuant, però continu de la proporció de notícies sobre delinqüències en la premsa escrita (Reiner i altres, 2000). Igualment, tant en premsa com en pel·lícules de ficció, s'ha produït un canvi qualitatiu en la manera com es presenta la delinqüència, amb una tendència a presentar-la com més violenta, explícita i aleatòria (Reiner i altres, 2000) i d'una manera sensacionalista (Dutton i altres, 2004). Durant aquest període, la televisió i posteriorment Internet van adquirir un paper central i es van convertir en un fenomen de masses que va transformar radicalment la manera com es transmet la informació i la naturalesa d'aquesta informació. Diversos autors suggereixen que, concretament, el format televisiu ha contribuït a donar més protagonisme a la delinqüència com a notícia (cosa que ha contribuït a augmentar-ne el paper en el desenvolupament

lupament de narratives i discursos socials), ha contribuït a dotar el discurs social de la delinqüència d'un to més emocional i a transformar les percepcions de la delinqüència (Garland, 2001).

En quina mesura això ha contribuït a l'augment de la por al delictes o és un reflex dels canvis en la preocupació social amb el delictes que resulta més difícil de valorar. Sí que es pot afirmar que els mitjans de comunicació social "han reflectit, dramatitzat i reforçat una nova experiència pública –que té una ressonància psicològica profunda– i en fer-ho han contribuït a institucionalitzar aquesta experiència", la qual cosa ha contribuït a destacar la "rellevància de la delinqüència en el dia a dia" (Garland, 2001, pàg. 158).

No és estrany que tan aviat com la por al delictes es va convertir en objecte d'estudi, algunes recerques intentessin determinar en quina mesura els individus que consumien més mitjans de comunicació social exhibien més por al delictes. Durant la dècada de 1970, en una sèrie d'estudis de Gerbner amb diversos col·laboradors (vegeu, per exemple, Gerbner i Gross), aquest autor va suggerir que les persones que passaven més hores veient televisió tendien a pensar que el seu risc de victimització era més alt i que la televisió hi contribuïa creant la imatge d'un món perillós. Encara que aquests estudis amb els estàndards d'avui es considerarien pobres i, d'altra banda, assumien un paper massa passiu de l'audiència televisiva, la veritat és que van ser influents en el seu moment i van animar altres investigadors a examinar aquesta hipòtesi (i similars) (vegeu Dauren i Burgess, 2012, pàg. 28). Ditton i els seus col·laboradors (2004, pàg. 595) ofereixen una lectura molt crítica d'aquests estudis i sostenen que "aquesta relació, sorprenentment, ha estat documentada amb poca freqüència" quan els estudis es duen a terme d'una manera més rigorosa (vegeu també Eschholz, 1997).

Els problemes amb els primers intents d'establir una relació, individualment, entre consum de mitjans de comunicació social i por al delictes, subsegüentment, ha comportat un debat sobre les possibles raons de la divergència de resultats documentada i un replantejament de la manera com s'ha d'estudiar aquesta relació. Potser, s'argumenta des d'algunes posicions, part del problema està en la dificultat de mesurar el consum dels mitjans de comunicació social (Eschholz, 1997) i la necessitat de desenvolupar mesures més específiques. És a dir, no mesurar el consum en general, sinó què és el que s'està consumint, el tipus de programa o de manera més concreta les característiques del missatge (per exemple, el grau en què se sensacionalitza). Generalment, els estudis sobre el tema han tractat d'una manera massa monolítica "els mitjans de comunicació social" i els han dotat d'una homogeneïtat, en els seus possibles efectes, que resulten difícil de teoritzar (Doyle, 2006). Els estudis sobre l'impacte "dels mitjans" en la por no han reconegut prou l'àmplia diversitat d'enfocaments i representacions que es dona a la delinqüència en uns mitjans de comunicació social cada vegada més fragmentats i diversos.

D'altra banda, igualment, s'ha plantejat que cal més atendre les característiques de l'audiència i de quina manera la interpretació dels missatges transmesos pels mitjans de comunicació social pot ser produïda per l'experiència social, cultural i personal dels receptors. En aquest sentit, alguns autors plantegen la necessitat de desenvolupar enfocaments interpretatius que intentin avaluar el significat de diferents missatges sobre la delinqüència que s'exhibeixen en els mitjans de comunicació social amb diferents tipus d'audiències (Doyle, 2006).

Les dures crítiques que aquesta línia de recerca va rebre durant la dècada de 1990 i durant els primers anys del nou mil·lenni, i els resultats poc prometedors i divergents documentats fins llavors, semblen haver paralitzat el desenvolupament d'estudis posteriors. Hi ha pocs estudis recents que hagin provat de valorar de manera innovadora la relació entre mitjans de comunicació social i por al delictes.

5.4. Teories que posen l'accent en característiques dels barris

Potser la prova més convincent sobre què explica la por al delictes està lligada amb teories de tipus ecològic, que posen l'accent en les característiques dels barris. Les interpretacions que els subjectes fan del context social i físic en el qual desenvolupen la seva vida quotidiana genera informació als ciutadans que en condiciona la valoració del risc que corren i els sentiments de por (Ferraro, 1996; Brunton-Smith i Sturgis, 2011).

Una de les tesis més prominents en aquest camp és la denominada **teoria dels vidres trencats**, també denominada *tesi del desordre o de la falta de civisme*. Des d'aquesta perspectiva, es considera que determinats indicadors de desordre social produeixen informació sobre el risc en aquests barris i genera un sentiment d'inseguretat i desconfiança per als residents (o usuaris) de determinats barris i espais públics. Durant la meitat de la dècada de 1970 van ser proposades diverses formulacions d'aquesta tesi.

El 1975, l'influent James Q. Wilson publicava *Thinking about crime*, el llibre que va condicionar el pensament conservador en matèria politicocriminal durant més d'una dècada. En aquesta obra Wilson proposava que no era la delinqüència el que els ciutadans consideraven més preocupant, sinó els problemes quotidians que havien de confrontar al carrer (rodanons, adolescents esvalotadors, escombraries amuntegades, terrenys abandonats, habitatges en mal estat de reparació, etc.). El 1978, Hunter feia una xerrada en la reunió anual de l'American Society of Criminology, en què s'abundava en aquestes idees.

Hunter destacava que la por en el context urbà és sobretot la por al desordre social i que la por resulta de les experiències amb el desordre, més que de l'experiència directa amb la delinqüència.

Per a aquest autor, les accions de desordre i les condicions físiques de deterioració en el context urbà són interpretades com a símbols que tipifiquen el comportament dels actors locals i que representen la incapacitat d'agències públiques per a controlar aquest tipus de desordre. Això fa que els usuaris d'aquests espais considerin que hi ha un risc de victimització.

Però va ser novament James Q. Wilson, en col·laboració amb el professor George Kelling, qui va desenvolupar la formulació més coneguda d'aquesta teoria en un article publicat el 1982 en la revista, de línia conservadora, *Atlantic Monthly*. En aquest article van desenvolupar la tesi del desordre en tres línies innovadores:

- 1) van dotar la tesi d'una perspectiva temporal (el desordre físic o social condueix a més por i delinqüència);
- 2) consideren un ventall més ampli de conseqüències del desordre (no sols la por al delictes), i
- 3) van proposar una teoria policial de com resoldre aquest problema (la policia de qualitat de vida o policia de vidres trencats).

Wilson i Kelling (1982) bàsicament proposaven que els indicadors de desordre social (rodamons, adolescents esvalotadors, prostitutes, drogoaddictes, borratxos, etcètera) i de desordre físic (escombraries amuntegades, grafitis, signes de vandalisme, propietats abandonades, etcètera) funcionen de la manera que Hunter proposava: com a símbols indicadors dels errors de les agències de control per a regular el comportament en aquestes àrees. A conseqüència d'això, els usuaris d'aquests espais incrementaven el seu nivell de por i tendien a evitar fer servir aquests espais públics. Això, al seu torn, minava encara més els mecanismes de control social informal i envalentiria els delinqüents, la qual cosa conduiria a més delinqüència menor i més indicadors de desordre, cosa que, al seu torn, conduiria a un retraïment més gran dels residents, a un descens més important dels nivells de control social informal i finalment a un empitjorament de la delinqüència, aquesta vegada més seriosa.

Fixing Broken Windows

El 1996 Kelling i Coles publicaven *Fixing Broken Windows* i desenvolupaven aquesta tesi en una línia més conservadora. La tesi central del llibre és que el desordre social i físic a les ciutats americanes va augmentar durant les dècades de 1960, 1970 i 1980 perquè la policia es va deixar d'ocupar dels problemes de falta de civisme per concentrar la seva atenció en la delinqüència més seriosa. Kelling i Coles mantenen que un factor clau, encara que no l'únic, a l'hora d'entendre aquest gir de les prioritats policials va ser el desenvolupament d'una sèrie de pronunciaments jurisprudencials i desenvolupaments normatius que limitaven la capacitat de la policia per a actuar enfront d'aquest tipus de situacions

al·legant la defensa de drets fonamentals (per exemple, el dret a la lliure expressió per a limitar la possibilitat d'acció de la policia contra els rodaments que demanen almoïna).

Wesley Skogan (1990), en *Disorder and Decline: crime and the spiral of decay in American neighborhoods*, estenia la tesi del desordre social. Per a Skogan el desordre té un paper clau en la deterioració urbana. Com Wilson i Kelling (1982), Skogan també argumentava que el desordre o la falta de civisme socaven els mecanismes de control social informal, augmenten la por al delictes i potser fins i tot augmenten la delinqüència. Però Skogan posa l'èmfasi en l'impacte en els processos de canvi comunitari i expandeix els mecanismes que produeixen la relació entre símbols de desordre i deterioració comunitària.

Skogan, en aquest sentit, assenyala que els símbols de desordre no sols incrementen la por i redueixen els mecanismes de control social, sinó que també redueixen la satisfacció amb el barri, la solidaritat entre els residents, el valor econòmic dels habitatges i la mobilitat (el desig de mudar-se de barri).

Finalment, i a diferència de Kelling i Coles, Skogan considera que els factors que generen el desordre són la desorganització social i la desigualtat en la distribució de recursos entre barris.

En quina mesura la prova empírica sosté els postulats d'aquestes tesis? A l'hora d'avaluar aquesta prova és útil distingir el nivell d'anàlisi individual i el nivell d'anàlisi ecològica i entre dissenys que van adoptar un format longitudinal i els que no. En aquest sentit, i centrant-nos en la por com a reacció al desordre, hi ha quatre hipòtesis fonamentals que sorgeixen d'aquestes tesis:

- **H1:** els individus que perceben més desordre exhibeixen més por al delictes al mateix temps.
- **H2:** els individus que perceben més desordre en un primer moment exhibiran més por al delictes de manera subsegüent (cosa que es valora per mitjà de dissenys longitudinals obtenint mesures dels mateixos subjectes al llarg del temps).
- **H3:** els residents en barris on es percep més desordre tendeixen a viure en barris on el nivell mitjà de por és més alt.
- **H4:** els residents en barris on es percep més desordre amb el pas del temps desenvoluparan un nivell més elevat de por i contribuiran al fet que el valor mitjà de por en aquests barris augmenti (cosa que es torna a valorar per mitjà de dissenys longitudinals). Aquesta és una de les hipòtesis fonamentals suggerides per Wilson i Kelling (1982) i per Skogan (1999) i es pot dir que pressuposa H1 i H2.

Hi ha proves robustes que ens permeten inferir que les persones que perceben més problemes als seus barris tendeixen a exhibir una preocupació més gran per la seva seguretat (H1). Alguns estudis suggereixen que la relació entre la percepció de desordre i la por està completament produïda per la percepció de risc (LaGrange i altres, 1992). És a dir, les persones que veuen desordre tenen més por perquè pensen que es troben en un context ecològic més arriscat. Altres estudis, no obstant això, suggereixen que les percepcions de desordre influeixen en la por no sols per mitjà de l'impacte en les percepcions de risc (Wyant, 2008). També hi ha nombrosos estudis que relacionen (amb disseny no longitudinals) la relació entre *percepció de desordre* i *percepció de la delinqüència*. És a dir, les persones que perceben més desordre al seu barri tendeixen també a percebre-hi més delinqüència, encara que hi ha pocs estudis que permetin establir l'ordre temporal entre aquestes percepcions. Fins que va arribar el nou mil·lenni no teníem estudis que fessin servir un enfocament longitudinal i que intentessin establir la relació entre delinqüència, por i desordre (H2) tenint en compte la influència d'altres factors que poguessin produir o explicar la seva relació hipotètica a escala individual. Robinson i els seus col·laboradors (2003) van documentar, amb una mostra de residents a Baltimore, que la percepció de desordre a escala individual augmenta (temporalment) el nivell de por i preocupació pel delictes.

També hi ha diversos estudis que confirmen la hipòtesi H3. Quan examinem la relació entre desordre i por en l'àmbit de comunitats, s'ha documentat que els barris que tenen més desordre també són els que exhibeixen un nivell més elevat de por, de percepció de problemes i de falta de cohesió social (Robinson i altres, 2003). Diversos estudis han intentat avaluar la hipòtesi H4: si un nivell alt de desordre als barris comporta de manera subsegüent que hi augmenti el nivell de por. No obstant això, molts d'aquests estudis presentaven limitacions metodològiques importants que limitaven la nostra capacitat d'extreure conclusions clares dels seus resultats.

Un dels primers estudis que va provar la hipòtesi H4 de manera longitudinal va ser Ralph Taylor (1999). En *Crime, grime, fear and decline*, Taylor i els seus col·laboradors van observar seixanta-sis barris de la ciutat de Baltimore entre 1981 i 1994. Les conclusions principals del seu estudi van ser que:

- Durant aquest període s'havia produït un procés de deterioració urbana molt accentuat, les condicions físiques dels barris havien empitjorat notablement.
- No obstant això, el nivell de por dels residents no havia augmentat.
- Alguns delictes havien augmentat més ràpidament a les comunitats que al principi exhibien més desordre, però la connexió no era consistent per a tots els delictes ni per a tots els tipus de desordre.

- El nivell de desordre no contribuïa de manera independent i substantiva als canvis en por al delictes.
- L'estatus del barri (el valor típic dels habitatges) al començament de l'estudi exercia una influència més forta en els canvis en delinqüència i en els canvis en por al delictes.
- Però el desordre tenia un paper important en la intenció de mudar-se de barri.

En conjunt, aquests resultats qüestionaven alguns dels postulats bàsics de la teoria dels vidres trencats. Més recentment, Robinson i els seus col·laboradors (2003) van utilitzar dades de cinquanta barris a Baltimore per a avaluar la hipòtesi de manera més adequada. Els seus resultats tampoc no van trobar un suport clar per a la hipòtesi H4. No obstant això, cal reconèixer que els reptes metodològics que validar aquesta hipòtesi planteja encara no han estat resolts de manera totalment satisfactòria pels estudis fets.

Sampson i Raudenbush (1999, 2004) en una sèrie de publicacions sobre el tema han trobat resultats que compliquen la interpretació massa simplista i descontextualitzada feta per Willson i Kelling (1992). Utilitzant dades de Chicago suggereixen que la relació entre *desordre* i *delinqüència* no és causal, sinó que és motivada pel fet que tots dos es poden explicar per factors comuns: la concentració de la pobresa i els nivells baixos d'eficàcia col·lectiva. No és que el desordre comporti delinqüència, sinó que els barris que tenen nivells alts de desordre també tenen nivells alts de delinqüència perquè les causes del desordre i la delinqüència són comunes. No obstant això, més interessants són, pel que fa a l'estudi de la por, les anàlisis que Sampson i Raudenbush (2004) han fet sobre la percepció del desordre. Aquestes anàlisis documenten que

1) cal distingir el nivell objectiu de desordre de les percepcions subjectives del desordre, i

2) les percepcions subjectives del desordre no sols són generades pels nivells objectius de desordre en una comunitat determinada sinó per la percepció d'altres característiques de l'entorn ecològic lligades a estereotips sobre grups socials determinats.

Els seus resultats suggereixen que els individus perceben més desordre en barris amb minories ètniques i més pobresa, amb independència del nivell objectiu de desordre.

De fet, en les seves anàlisis l'estructura social era un predictor més important de les percepcions de desordre que el nivell objectiu de desordre observat pels investigadors. En aquest sentit, Sampson i Raudenbush (2004) argumenten

que “veure desordre” és un procés carregat de significat social, en el qual els estereotips sobre grups socials determinats (p. ex., minories ètniques) tenen un paper crucial.

En aquest sentit, també convé destacar que en el context nord-americà també s’ha estudiat de quina manera la composició racial dels barris afecta les percepcions de por i inseguretat, no sols les percepcions de desordre. Aquestes recerques se solen englobar sota el que sovint es denomina **tesi de l’amença social (o racial)**. Hi ha nombrosos estereotips socials que apunten que els delinqüents pertanyen a determinades minories ètniques. Aquesta tesi, per tant, assenyala que aquests estereotips poden fer que s’interpreti la presència de minories ètniques en un barri com un símbol o indicador de la delinqüència. Diversos autors han argumentat que la percepció de la composició racial d’un barri, i també canvis demogràfics que augmenten la presència de minories ètniques als barris, sovint genera sentiments de por al delictes (Taylor i Covington, 1993). Chiricos, Hogan i Hertz (1997), per exemple, documentaven que la percepció de la composició racial del barri contribuïa a explicar el nivell de por entre residents de blancs, però no entre els afroamericans. En un estudi posterior (Chiricos, McEntire i Gertz, 2001), documentaven que els blancs se sentien amenaçats pels hispans i els afroamericans, però solament a les comunitats on els blancs eren la minoria. Mentre que els hispans se sentien amenaçats per la presència d’afroamericans i altres hispans, però solament a comunitats on ells eren la minoria.

No obstant això, hi ha un cert debat sobre el grau en què aquests processos són rellevants en el context europeu. Mentre que alguns autors consideren que l’heterogeneïtat ètnica (que no és el mateix que la percepció d’aquesta heterogeneïtat) no té un efecte perceptible en les percepcions de comportament antisocial una vegada es controlen un altre tipus de factors estructurals al Regne Unit (Taylor i altres, 2009) altres autors utilitzant l’Enquesta social europea suggereixen que la percepció de seguretat és més baixa en barris amb una presència més gran de minoria ètniques d’origen no europeu (Semyonov i altres, 2012).

Aquestes disquisicions no són purament teòriques, sinó que tenen implicacions politicocriminals importants. Com Sampson i Raudenbush (2003, pàg. 337) assenyalen:

“Els esforços per millorar els barris urbans combatent la falta de civisme –netejan els carrers, traient els grafitis, emportant-se amb la grua els cotxes abandonats, perseguint el consum d’alcohol al carrer i les escombraries que genera, i eliminant altres fonts de deterioració urbana com la prostitució, la presència de bandes o la venda de drogues– són admirables i poden produir molts efectes positius. Aquestes mesures s’han convertit en la política urbana de moda. No obstant això, els nostres resultats suggereixen que aquests tipus de mesures poden tenir un impacte molt limitat en barris que pateixen exclusió social o que són habitats per minories ètniques. I no per les deficiències dels residents d’aquests barris. Sinó més aviat pels processos sociopsicològics de biaixos implícits i d’estereotipar tal com es manifesten en el context actual racialitzat (i històricament durador) de les ciutats nord-americanes. En altres paraules, simplement treure grafitis pot ser que no valgui res, depenent del context social”.

5.5. Teories que posen l'accent en el context social més ampli

Per a alguns autors, en reconèixer-se la validesa de la noció de *vulnerabilitat* i de les percepcions de desordre social, es manté també que els sentiments d'inseguretat i la por al delictes no sols són respostes a percepcions de risc (més o menys justificades), sinó que també són narratives que serveixen per a expressar la preocupació per qüestions i ansietats més àmplies i difuses (el declivi comunitari, la pèrdua d'autoritat moral, la destrucció de capital social, el canvi social negatiu, etc.).

Des d'aquesta perspectiva, s'entén que la por al delictes no sols reflecteix una preocupació concreta per la delinqüència, sinó que és una manifestació d'un ampli rang d'inseguretats associades a qüestions econòmiques, polítiques i socials lligades al model actual de desenvolupament –el que el sociòleg alemany Ulrich Beck anomena *societat del risc*. Els riscos que confronten els ciutadans en el moment actual són extensius, irreversibles i afecten tots els individus amb independència de la seva posició social (per exemple, l'escalfament global).

Aquests autors plantegen que són aquestes inseguretats les que expliquen en bona part la por al delictes. En aquest sentit, es considera que la delinqüència es converteix en una espècie de vàlvula d'escapament (un objecte més tangible) per a expressar un altre tipus d'inseguretats (Dammert i Malone, 2003). La por al delictes seria, per tant, una metàfora dels problemes al barri de residència, però també a la societat més àmplia. Jackson (2004), per la seva banda, considera que hi ha dos aspectes que no es distingeixen bé en moltes mesures de la por utilitzades en les enquestes socials: l'**aspecte experiencial** (que reflecteix les experiències quotidianes d'ansietat sobre el risc de victimització) i l'**aspecte expressiu** (que reflecteix aquestes preocupacions més àmplies que es veuen articulades o canalitzades a través de la por al delictes). Són aquest tipus d'arguments teòrics els que donen informació d'algunes de les reformes del mesurament del delictes que hem discutit en una secció anterior.

Un dels primers estudis que va plantejar aquesta qüestió va ser el de Girling i els seus col·laboradors (2000), en el qual, adoptant un enfocament qualitatiu, els investigadors van interpretar que la manera com els subjectes de l'estudi parlaven sobre delinqüència, desordre i ordre social indicava que la delinqüència sovint operava com un símbol. La delinqüència expressava una sèrie de preocupacions per altres temes, conflictes, inseguretats i ansietats amb relació al barri de residència, la seva composició social i l'estatus, el seu lloc al món i la manera com problemes externs l'estaven penetrant. Dammert i Malone (2003), usant dades d'una enquesta efectuada a Xile, documenten una correlació entre una escala d'inseguretats més àmplies (inseguretat laboral, oportunitats educatives per a infants, possibilitat de mantenir la qualitat de vida, estabilitat econòmica i política, etcètera) i mesures de por al delictes, i controlen altres factors discutits per la bibliografia com a rellevants a l'hora d'explicar el delictes. Hummelsheim i els seus col·laboradors (2010), d'altra banda, van fer servir dades de l'Enquesta social europea per a **delinqüències** suggerir que

hi ha una associació forta entre la por al delictes i els nivells nacionals de despesa social i polítiques de benestar (en particular, polítiques socials sobre la infància i la família). Aquests autors plantegen que aquests tipus de polítiques estatals de protecció social poden contribuir com una barrera al desenvolupament de la por al delictes mitgant inseguretat social i econòmica, i augmentant l'autoeficàcia dels individus.

6. Respostes policials a la por al delictes

La por al delictes ha estat associada a un nombre de conseqüències individuals negatives. Diversos estudis han intentat documentar de quina manera la por al delictes pot estar associada a una reducció de la qualitat de vida dels individus i, fins i tot, en alguns casos pot contribuir a la deterioració de la salut mental (Stafford i altres, 2007; Jackson i Stafford, 2009). També nombrosos estudis han intentat documentar de quina manera la por al delictes pot incentivar l'adopció de mesures de protecció o d'evitació de determinats llocs, companyies, conductes, etcètera (Dauren i Burgess, 2012). Encara que també hem vist que aquest tipus de respostes conductuals a la por no han de ser interpretades de manera disfuncional en la majoria dels casos. Ja hem vist en la secció anterior que, des d'un punt de vista comunitari, la por pot contribuir a determinades dinàmiques negatives per a la vida veïnal i social, i l'organització urbana (per exemple, promovent la construcció d'enclavaments enfortits i *gated communities*: Low, 2001; Lemanski, 2009). Diversos autors també han intentat desenvolupar estimacions del cost econòmic de la por al delictes (Dolan i Peasgood, 2007).

Atès el possible cost negatiu de la por "disfuncional", no és estrany que s'hagin proposat diverses mesures polítiques de resposta a la por al delictes. La falta d'un consens clar sobre quins són els factors determinants a l'hora d'entendre la por al delictes, no obstant això, fan difícil valorar moltes d'aquestes respostes. Evidentment, quin tipus de resposta oferir varia en funció del diagnòstic que hi apliquem. No és el mateix el que autors crítics amb la idea mateixa de por al delictes consideraran "resposta" (vegeu, per exemple, Narvaez Mora, 2009) que el que, per posar un exemple, ens plantejarien com a solució els autors de la tesi dels vidres trencats o els que al·ludeixen a la tesi de la societat del risc. En aquesta última secció discutim dos models de resposta policial a la por al delictes.

6.1. Policia de qualitat de vida

Ja en l'article de 1982, Wilson i Kelling plantejaven que la policia pot tenir un paper clau a l'hora de trencar el cercle viciós entre desordre i delinqüència identificat pel seu model. Aquestes idees van ser desenvolupades amb més detall per Kelling i Coles (1996) en el llibre *Fixing broken windows*. Mentre que autors com Sampson i Raudenbush (2001) han prestat una atenció especial al paper de factors socioeconòmics en l'origen del desordre social i físic, per a Kelling i Coles (1996) el principal factor responsable de la situació de desordre a les ciutats americanes és que la policia va deixar de parar esment a aquestes qüestions per concentrar els recursos en la lluita contra delictes més seriosos. Aquest canvi en el que s'identificaven com a prioritats policials Kelling i Coles (1996) l'atribueixen, en part, a canvis en la idea de la missió policial, però

sobretot l'atribueixen, d'una manera bastant visceral que clarament retrata el perfil ideològic d'aquests autors, a polítiques "liberals" que van ser adoptades per les pressions de l'"extrema esquerra" nord-americana (referint-se al partit demòcrata) durant la dècada de 1960 i de 1970:

"[...] que no vol que es faci res contra aquests delictes i descriu els autors d'infraccions com a víctimes d'una societat injusta i corrupta que «enriqueixen» la societat amb els seus missatges. Així, demanar almoïna és elevat a l'estatus de missatge polític sobre la distribució de riquesa; el grafit és presentat com a art popular dels joves marginalitzats que no tenen una altra manera d'expressar les seves creences, i les activitats dels renta-parabrises (que et netegen el parabrisa en els semàfors sense que els ho demanis) és la «feina» dels aturats i els sense sostre".

(Kelling, 2001, pàg. 125)

Fixing broken windows, en particular i de manera poc equilibrada amb relació a la importància que poden tenir altres formes de desordre, s'acarnissa amb els drets reconeguts als sense sostre i altres persones marginades a demanar almoïna sota l'empara del principi constitucional a la llibertat d'expressió. Per a Kelling i Coles (1996) la solució als problemes de desordre i de deterioració urbana passa perquè la policia assumeixi i torni a recuperar les competències en la lluita contra aquestes formes menors de delinqüència que se solen agregar sota la categoria de desordre social i físic. En aquest sentit, és evident que, per més que la justificació teòrica o alguns dels instruments legislatius desenvolupats a la seva empara hagin estat nous, la presentació de la policia de manteniment de l'ordre com una "innovació" policial peca d'una memòria històrica limitada: la policia durant molt temps ha perseguit prostitutes, camells de carrer, rodamons i altres individus el comportament dels quals és descrit com a "desordre" social. Kelling i Coles (1996), fonamentalment, reivindiquen el fet de donar una nova prominència a aquestes activitats.

Quina és la solució als problemes de desordre? En opinió de Kelling i Coles (1996) la policia ha d'aprendre quins són els problemes locals de desordre o falta de civisme que molesten els residents i comerciants a cada barri per a partir d'aquí intentar desenvolupar solucions a aquests problemes. Aquesta és una proposta que, per tant, presenta connexions importants amb la idea de policia comunitària i que no és incompatible amb la idea de policia orientada a la solució de problemes. Però a diferència d'aquests altres models, assumeix com a punt de partida que la lluita contra aquests problemes de desordre té una rellevància especial per a obtenir uns nivells adequats de seguretat ciutadana i millora de les condicions de vida a les comunitats urbanes.

La idea de policia de manteniment de l'ordre va adquirir una prominència particular durant la dècada de 1990 perquè va ser adoptada per William Bratton, el cap de la policia de Nova York, triat per Rudolph Giuliani com un dels eixos clau que van servir per a reorientar el treball policial en aquesta ciutat. Mentre Bratton va estar a càrrec de la seguretat del sistema de metro de Nova York va tenir com a conseller, entre d'altres, George Kelling, el líderatge del qual es va caracteritzar per l'adopció de polítiques d'acord amb les idees de la teoria de les finestres trencades. Quan Bratton va ser nomenat cap de tot el

departament el 1994, va demanar als seus agents que es prenguessin més de debò "l'aplicació de la llei en els casos d'ofenses menors" (Sousa, 2010, pàg. 45) com ara apropar-se a un cotxe en els semàfors per netejar-ne les finestretes, llançar escombraries al carrer, demanar almoïna, prostitució, beure alcohol al carrer, orinar en espais públics, vandalisme i una varietat d'actes semblants. Exactament què era el que aquest mandat demanava i com es va aplicar o va interpretar en la pràctica és una qüestió controvertida. Manning (2001), per exemple, ha suggerit que sota aquest pretext els agents de policia de Nova York van poder interpretar el mandat com una crida a fer detencions per ofenses menors amb independència de les circumstàncies o conseqüències d'aquestes ofenses. El deixeble de Kelling, Sousa (2010), no obstant això, ha mantingut que els qui suggereixen que el manteniment de l'ordre és simplement una tàctica a favor de fer més detencions per ofenses menors està falsejant sense cap suport empíric i simplificant tant aquesta estratègia, com l'experiència del Departament de Policia de Nova York durant el període. Les seves observacions sistemàtiques de les activitats d'agents de policia a Nova York a la fi de la dècada de 1990 suggerien que en la majoria dels casos en els quals un agent es trobava amb una d'aquestes situacions decidia, fent ús de la seva discreció, fer els ulls grossos perquè considerava que era el més adequat ateses les circumstàncies. La veritat és que, malgrat aquestes matisacions, durant aquest període el nombre de detencions per delictes a Nova York gairebé es va multiplicar per dos, i va passar de 86.000 el 1989 a 176.000 el 1998, la major part de les quals eren detencions per infraccions per possessió o consum de drogues (Howell, 2009). El model, tal com es va implementar, també va comportar donar més prioritat als problemes del civisme que als problemes de les condicions físiques dels barris que es poden interpretar com a desordre (Taylor, 2006). El desordre, per tant, es va individualitzar en la persona dels subjectes que es comporten de manera incívica, ja que la policia podia actuar contra aquests subjectes de manera directa sense haver de col·laborar amb altres agències. Bratton, d'altra banda, també va adoptar polítiques d'aturades d'identificació i escorcolls relativament generalitzades, sobretot de gent jove. L'objectiu era dissuadir els joves que sortien al carrer amb armes de foc. En la pràctica, l'augment de detencions per infraccions menors i les polítiques més agressives d'aturades i escorcolls, sovint fetes per la brigada de recerca en lloc de pels policies de barri, van contribuir al fet que molta gent equiparés policia de manteniment de l'ordre amb la idea de policia de tolerància zero.

Durant el mandat de Bratton, Nova York va passar de ser una de les ciutats amb una taxa de delictes, particularment de delictes violents, més alta del país, a ser una de les ciutats que va experimentar un descens més dramàtic de delictes. Tant Bratton, com l'alcalde Giuliani, com Kelling i els seus partidaris, van atribuir aquest descens a les polítiques adoptades pel Departament de Policia d'aquesta ciutat. No obstant això, en quina mesura les polítiques de Bratton van tenir un impacte en les taxes delictives de Nova York es va convertir en un punt polèmic de discussió acadèmica, política i social. La polèmica era esperable en un context com l'americà, en el qual obtenir solucions al problema delictiu té un preu electoral elevat. Bratton reivindicava el paper de la policia

en la reducció de la delinqüència i argumentava que el descens d'un 60% de la taxa de delictes, inclòs un descens del 65% de la taxa d'homicidis, era una conseqüència directa de les seves polítiques policials basades en la teoria de les finestres trencades.

Tenen raó aquests actors a reivindicar l'èxit d'aquestes polítiques a Nova York? És molt difícil establir causalitat *a posteriori*. Tot i així, la història del descens de la delinqüència a Nova York és possiblement més complicada i és dubtós que es pugui atribuir per complet o en gran manera a l'adopció d'aquest tipus d'estratègies. Així, diversos autors reconeixen que aquestes polítiques van poder tenir un cert paper en el descens de la delinqüència, però assenyalen que altres factors demogràfics, econòmics i socials independents de l'acció policial com, per exemple, l'estabilització dels mercats de crac (Blumstein i Wallman, 2000; Johnson, Golub i Dunlap, 2000), també van ser rellevants. Alguns estudis econòmics han intentat avaluar l'impacte en la delinqüència d'aquestes polítiques a Nova York *a posteriori*, però els resultats han estat mixtos, han rebut interpretacions conflictives i, en tot cas, pateixen limitacions metodològiques (vegeu Kelling i Sousa, 2001; Corman i Mocan, 2005; Harcourt i Ludwig, 2006; Messner i altres, 2007; Rosenfeld, Fornango i Rengifo, 2007; Chandrasekher, 2010).

Diversos autors han assenyalat una sèrie de problemes fonamentals amb l'atribució del descens a les pràctiques policials de Bratton orientades a reduir el desordre. El descens es va començar a experimentar fins i tot abans que les polítiques es possessin en pràctica i també es va produir durant la dècada de 1990 en altres ciutats nord-americanes, i països europeus, que no van utilitzar aquest tipus de polítiques policials (Eck i Maguire, 2000; Levitt, 2004). Però és que, a més, el Departament de Policia de Nova York sota el lideratge de Bratton va adoptar un paquet de mesures ampli, no sols les estratègies de manteniment de l'ordre, i també va veure augmentar d'una manera molt notable el nombre d'agents de policia. Això fa que sigui molt difícil establir quin component específic de les reformes introduïdes per Bratton va poder ser responsable de la reducció dels nivells de delinqüència experimentats a la ciutat (Taylor, 2006). Així, per exemple, Fagan, Zimring i Kim (1998) van observar que el descens d'homicidis es va deure fonamentalment al descens d'homicidis causats per armes de foc i que va ser possiblement la política agressiva d'"escorcolls" al carrer per a la detecció d'armes de foc la responsable d'aquest descens, més que les intervencions més o menys indiscriminades (segons el punt de vista) per a mantenir l'ordre.

En vista d'aquests resultats, Thatcher (2004), usant arguments assumits posteriorment per Sousa i Kelling (2006), ha assenyalat que potser hauríem de reduir les nostres pretensions sobre la policia de manteniment d'ordre i en lloc de defensar-la pel seu possible impacte indirecte en la delinqüència, una cosa que en la seva opinió una mica qüestionable és gairebé impossible de demostrar, caldria defensar-la pel seu impacte directe en els nivells de desordre que

per si mateixos constituïrien un problema per a la comunitat. No obstant això, no disposem d'estudis que hagin examinat aquest impacte directe de manera adequada.

Al marge de les qüestions d'efectivitat, altres autors han destacat que el problema fonamental amb aquestes tècniques policials és de tipus ètic. Panzarella (1998) qualifica aquestes estratègies com a "policia d'assetjament" que incrementa de manera desproporcionada els poders policials i la possibilitat d'abús policial, un abús que és sofert de manera desproporcionada pels membres de minories ètniques i, en particular, per les persones de color (Harcourt, 2001; Manning, 1998; Taylor, 2006). Golub, Johnson i Dunlap (2007) van documentar, per exemple, que les estratègies de policia de manteniment de l'ordre es van traduir en un augment de detencions per fumar i posseir marihuana, que es va convertir en la falta penal més comuna, i que requeïen d'una manera desproporcionada en hispans o afroamericans. Un informe molt polèmic de l'ONG Human Rights Watch de 1998 va subratllar l'existència de vincles entre les polítiques policials agressives i la brutalitat policial a Nova York i altres ciutats, mentre que un informe similar d'Amnistia Internacional de 1996 també va documentar un augment dels nivells de brutalitat policial i ús excessiu de la força per part d'oficials de policia a Nova York (Eck i Maguire, 2000). El criminòleg mallorquí establert als Estats Units Pedro Mateu-Gilabert, en col·laboració amb Robert Davis, va produir un informe per al Vera Institute of Justice que clarament documentava un augment de queixes contra la policia i al·legacions de brutalitat policial des de 1993. No obstant això, Mateu-Gilabert i Davis també documenten que aquest augment no va ser generalitzat i hi havia districtes policials on s'observava un descens de la delinqüència sense que es produís un augment del nombre de queixes. Aquests autors conclouen que als districtes on els comandaments policials eren seriosos quant al control de l'abús policial, els residents no havien de triar entre policia respectuosa i policia efectiva.

Finalment, hi ha crítics que suggereixen que fins i tot si aquest tipus d'estratègies és eficaç a curt termini, té una sèrie de conseqüències negatives que es manifesta a mitjà i llarg termini. Goldstein adverteix que si les estratègies policials agressives generen hostilitat a la comunitat arribarà un moment en el qual la policia haurà de tractar amb les conseqüències d'aquesta hostilitat (citat per Eck i Maguire, 2000; vegeu també Howell, 2009). Des d'una perspectiva crítica, també s'ha destacat que una conseqüència directa d'aquest tipus d'estratègies pot ser l'erosió de la legitimitat de la policia. Sherman (Sherman i altres, 1997), d'altra banda, destaca que la creació d'antecedents policials per a un nombre més elevat de persones que cometen delictes menors en pot limitar l'habilitat futura per a participar de manera legítima al mercat laboral, atesos els efectes negatius d'aquests antecedents en l'obtenció d'ocupació.

Resumint, la veritat és que, malgrat les pomposes declaracions dels seus partidaris, és molt difícil saber en quina mesura aquest tipus de polítiques són eficaces. De fet, l'èmfasi per mesurar-ne l'eficàcia s'ha centrat a valorar l'impacte

en delinqüència, en lloc d'avaluar-ne l'impacte en la por al delictes. Eck i McGuire (2000) conclouen, després de revisar la bibliografia sobre el tema, que l'única cosa que es pot afirmar amb certesa és que és un enfocament que ha generat una quantitat substancial de crítiques acadèmiques i de certs activistes a la comunitat i que no ha estat avaluada d'acord amb els canons de les ciències socials i, per tant, la seva eficàcia no ha estat demostrada.

6.2. Assegurament i “delictes senyal”

Una altra innovació policial rellevant, aquesta vegada amb un accent britànic marcat, és el que s'ha denominat *reassurance policing*, la policia d'assegurament. Aquest model que sorgeix als albors del nou mil·lenni, generalment associat al treball del professor Martin Innes, representa una espècie d'amalgama de les idees de policia comunitària, policia orientada a la solució de problemes i policia de manteniment de l'ordre. La policia d'assegurament aspira a fonamentar-se en la visió policial mítica de Sir Robert Peel, en el sentit que concep com a funció policial particularment important imbuir de confiança, donar seguretat en un món insegur. En aquest sentit, des d'aquesta posició, el pecat cabdal del model professional de policia que es desenvolupa durant els primers dos terços del segle XX, i també més recentment com a resultat de la nova cultura de gestió pública que finalment ha penetrat en la institució policial (Fielding i Innes, 2006), hauria estat donar una prioritat particular a la prevenció i detecció del delictes, enfront de les labors orientades a tranquil·litzar la ciutadania i reduir la preocupació del públic amb la delinqüència.

Per a Innes (2004b), estratègies com COMPSTAT, la policia intel·ligent o la policia de manteniment de l'ordre van representar respostes tecnocràtiques a la crisi de la institució policial que continuaven aprofundint en la idea de policia com una institució orientada fonamentalment a la prevenció i detecció de la delinqüència. No obstant això, per més que aquestes estratègies fossin o no efectives per a la reducció del delictes, la veritat és que van tenir poc impacte en la percepció pública sobre el nivell de delinqüència. Encara que els nivells de delinqüència van baixar de manera notable durant la dècada de 1990 en gairebé totes les societats occidentals, el públic en general va continuar pensant que la delinqüència continuava augmentant (Millie i Herrington, 2004). Això va conduir al fet que, sobretot en l'àmbit britànic, es comencés a plantejar la necessitat de desenvolupar polítiques i estratègies policials que de manera directa intentessin combatre les percepcions i els sentiments subjectius d'inseguretat per reduir la “bretxa” amb nivells objectius cada vegada més baixos de delinqüència. Així, la policia d'assegurament es defineix bàsicament com un tipus d'estratègia policial particular orientada a millorar la percepció pública sobre els nivells de seguretat.

Aquest enfocament reconeix que vivim en el que els sociòlegs anomenen la *societat del risc*, una societat en la qual una sèrie de forces macroestructurals (globalització econòmica, canvi cultural, immigració, escalfament global, etc.)

conduïen cap a formes d'inseguretat ontològica que es manifesten individualment. Però per als autors que postulen aquest model, és important distingir aquesta inseguretat ontològica de la inseguretat material i personal sobre la qual pot incidir la tasca policial. Igualment, des d'aquesta posició es reconeix que hi ha factors contextuais com, per exemple, els mitjans de comunicació social, la composició sociodemogràfica als barris residencials, el disseny urbà de les ciutats que, al seu torn, poden afectar els sentiments de seguretat, concebuda en un sentit ampli, dels ciutadans. No obstant això, també es reconeix que sobre aquests factors la policia no té ni competència ni capacitat per incidir. Per tant, la policia d'assegurament parteix d'una concepció més restringida de la seguretat que se centra a incidir sobre "la delinqüència, el desordre físic i social, i el control social" (Innes, 2004b, pàg. 160).

En una de les seves formulacions inicials, Povey (2001) definia l'assegurament com el producte de tres components constitutius: per aconseguir les seves finalitats, aquest model postularia que els agents de policia han de ser més 1) visibles, 2) accessibles i 3) coneguts (personalment) pels residents locals. No es tractaria simplement d'augmentar el nombre d'oficials que patrullen els carrers a peu, sinó de canviar la manera de fer aquestes patrulles perquè es millori la qualitat de la relació amb la ciutadania. No obstant això, encara que aquests elements es consideren necessaris per a una estratègia d'assegurament, formulacions posteriors hi van afegir elements addicionals. Una policia més visible i accessible es considera, per tant, un element necessari, però no suficient per a garantir els sentiments de seguretat, i fins i tot contraproductiu en determinades circumstàncies. De fet, la bibliografia sobre policia d'assegurament està carregada d'avertiments sobre el risc de qualsevol estratègia d'assegurament que descansa simplement en la idea de fer més visible la policia (vegeu, per exemple, Crawford, Lister i Walls, 2003; Millie i Herrington, 2004; Innes, 2007).

S'entén, per tant, que a més cal que la policia sigui receptiva a les demandes i preocupacions del públic. En aquest punt té un paper clau la idea de **delictes senyal**, desenvolupada per Martin Innes i els seus col·laboradors (Innes i Fielding, 2002; Innes, 2004a). Un "delicte senyal" és d'acord amb Innes (2004b, pàg. 163)

"qualsevol incident criminal que produeix un canvi en el comportament o en les percepcions públiques", són "delictes que assenyalen la presència d'un perill a la gent i funcionen com a senyals d'avís sobre amenaces i perills" o "incidents que assumeixen una visibilitat cognitiva particular que condiciona les percepcions públiques de risc i seguretat".

(Innes, 2005, pàg. 192)

Així, alguns delictes adquiririen una rellevància especial en la construcció local dels sentiments de seguretat, mentre que d'altres s'assumirien d'una manera més ordinària. Els "delictes senyal" no han de ser delictes particularment seriosos (per exemple, els furtus a certes zones de Barcelona), sinó que poden ser el que s'han denominat *problemes de desordre o falta de civisme*. De fet, Innes (Innes, 2004a; 2005, pàg. 192) subratlla que, encara que delictes seriosos determinats, com casos particulars d'homicidi, poden ser i són de vegades de-

lites senyal, “per a la majoria de la gent, la major part del temps, els senyals que adquireixen una rellevància especial i a què responen són delictes que han tendit a no ser tractats amb serietat pel sistema penal”. D’aquesta manera, aquesta perspectiva ajuda a ampliar el tipus de problemes als quals es respon (Innes, 2007). D’altra banda, els actes criminals particulars que es constitueixen en “delictes senyal” varien de comunitat a comunitat, és a dir, els incidents criminals o de desordre que contribueixen a generar les percepcions de risc en els ciutadans varien a escala local. Tot i que hi ha un ampli consens ciutadà local sobre quins són els delictes senyal que afecten una comunitat, hi sol haver una variació considerable entre comunitats en el que es defineixen com a problemes (Innes, 2004a). Per tant, la policia ha de consultar el públic amb caràcter local per identificar els “delictes senyal” que són rellevants en cada comunitat per poder desenvolupar estratègies d’assegurament eficaces.

Innes (2004a; 2004b, pàg. 163) manté que la idea dels “delictes senyal” és diferent de la hipòtesi de les finestres trencades, perquè mentre que aquesta última simplement indica que el desordre genera por que, al seu torn, condueix al retraïment col·lectiu i a més delinqüència, la perspectiva dels “delictes senyal” postula que “són certs incidents de delinqüència i desordre (i no d’altres) que bé de manera combinada o aïllada causen la inseguretat”. En aquest sentit, aquesta perspectiva no té el mateix nivell d’ambició explicativa, no assumeix que hi hagi una relació causal entre desordre i augments de la delinqüència (i que per tant prevenir el desordre previndrà la delinqüència), sinó que simplement considera que determinades formes de desordre o delinqüència poden contribuir a augmentar localment els nivells d’inseguretat subjectiva, la qual cosa ja es considera suficient per a garantir algun tipus d’acció policial.

D’altra banda, hi ha connexions amb els models que, com la policia comunitària, assumeixen que la seguretat és el producte de la coproducció entre actors socials locals. Innes (2004b), així, accepta la premissa que la seguretat ara com ara no rau en exclusiva en la institució policial, sinó que és compartida amb altres actors estatals locals i col·lectius, sobretot en el procés d’identificació dels “delictes senyal” locals. En aquest sentit, Innes (2004b) parla de **centres locals de control**, xarxes informals en el centre de les quals es trobaria la policia (que es distanciarà, així, de plantejaments de policia comunitària o control social més horitzontals, en què la policia seria simplement un actor més a les xarxes locals i regionals de control; vegeu, per exemple, Johnston i Shearing, 2002), que tindria la responsabilitat d’identificar els problemes locals i la responsabilitat d’implicar residents locals, col·lectius interessats i altres agències públiques en aquest procés d’identificació. Aquesta centralitat de la policia es fa particularment evident en discutir el procés d’identificació de prioritats locals (Innes, 2004b; Innes, 2005).

Aprofundint sobre la relació de la policia d’assegurament amb alguns dels models descrits anteriorment, Innes (2004b) subratlla que no cal pensar en aquests models com a incompatibles entre ells. En la seva opinió, cadascun dels models anteriors no fa més que posar l’accent en diferents funcions de

la policia moderna (la policia comunitària en les relacions amb la comunitat, la policia orientada a problemes en els problemes que generen delinqüència, la policia de manteniment de l'ordre en la necessitat de controlar el desordre, etc.). Per a aquest autor, de la mateixa manera que la policia necessita tenir una estratègia per a implicar la comunitat, una estratègia per a resoldre problemes o una estratègia per a desenvolupar intel·ligència criminal, necessita una estratègia que sigui útil per a millorar els sentiments de seguretat del públic. Solament l'ús combinat d'aquestes diverses estratègies, el que Innes (2004b) anomena una **doctrina policial total**, pot ajudar la policia a aconseguir les seves finalitats. L'aportació particular d'aquest model, per tant, rau en la necessitat de treballar directament sobre el problema de la por al delictes i fer-ho sobre la base d'iniciatives que identifiquin i intentin solucionar a escala local els "delictes senyal".

Resumint, els tres elements centrals de la **policia d'assegurament** serien (Innes, 2007):

- Una presència policial més visible, accessible i familiar.
- La identificació i el tractament dels "delictes senyal" locals que actuen com a determinants de la inseguretat comunitària.
- La coproducció de solucions sostenibles comptant amb col·laboració pública interinstitucional i, en la mesura que sigui possible, la participació ciutadana.

Aquestes idees van servir per a fonamentar al Regne Unit el desenvolupament d'un Programa nacional de policia d'assegurament. El model de la policia d'assegurament, desenvolupat inicialment com una col·laboració entre la Universitat de Surrey (llar acadèmica del professor Innes) i el Departament de Policia de Surrey, adquiria així un abast nacional. Aquest programa tenia un caràcter pilot i va ser dissenyat per avaluar l'efectivitat i validesa d'intervencions policials orientades a "assegurar" el públic. El programa aspirava a combinar un augment de la visibilitat de la presència policial, una relació més estreta amb la comunitat, i també el desenvolupament d'estratègies de solució de problemes que es concentraven en els denominats *delictes senyal*. L'element de coproducció i participació ciutadana estava altament estructurat i formalitzat en un model de set etapes, que especificava el paper de la comunitat des de la fase inicial de recerca dels problemes comunitaris a la fase final d'avaluació de les estratègies adoptades a cada barri (vegeu la figura 2.2 en Tuffin, Morris i Poole, 2006, pàg. 55).

El programa pilot va començar l'abril del 2003 i va continuar fins al 2005 en setze localitats angleses diferents que van ser seleccionades per a veure de quina manera les estratègies podien funcionar en contextos diversos. Diverses d'aquestes localitats patien nivells elevats de marginació i delinqüència. Sis de les localitats van ser comparades amb localitats similars que no van rebre la

intervenció. L'avaluació dels resultats va ser desenvolupada per investigadors del Ministeri de l'Interior britànic i, entre altres tipus de mesures, valoraven les dades obtingudes per enquestes telefòniques fetes en cadascuna d'aquestes localitats. Resumint els resultats de l'avaluació, Tuffin, Morris i Poole (2006) conclouien que el programa va tenir un impacte positiu en els nivells de delinqüència, en els sentiments d'inseguretat ciutadana del públic i en la confiança del públic amb la policia (vegeu, també, Morris, 2006; Quinton i Tuffin, 2007).

L'èxit d'aquest experiment a Anglaterra va ser interpretat pel Ministeri de l'Interior britànic en el sentit que era necessari estructurar la funció policial de tal manera que les prioritats locals es tinguessin en consideració. En el procés les idees de policia d'assegurament es van transformar en el que es va denominar *model nacional de policia de barri*, una etiqueta que en cercles governamentals es percebia com a més atractiva i més fàcil de comunicar al públic. Encara que, en part, aquest programa nou va ser presentat per les autoritats governamentals com una espècie de generalització nacional de les idees provades als programes pilot de policia d'assegurament, al qual simplement es canviava el nom, en el procés es va produir una metamorfosi significativa en el model (Innes, 2005b; Innes, 2007).

Com Innes (2005b) ha subratllat, el "nou" model de policia de barri britànic es troba fortament influenciat per les idees de la policia d'assegurament i gran part del que es presenta com a policia de barri és realment policia d'assegurament amb un nom diferent. Es van incorporar a la policia de barri elements importants de la policia d'assegurament britànica, per exemple, l'èmfasi en prioritats identificades a escala local, la creació d'equips policials de barri i la introducció d'un criteri nou per a avaluar el rendiment policial centrat a valorar la confiança del públic amb la policia mesurada amb enquestes (Baggott, 2007; Hughes i Rowe, 2007; Millie, 2010). Però el model nou també presenta diferències importants. Mentre que la policia d'assegurament estava fonamentalment orientada a reduir la por i la preocupació pel delictes per mitjà de la identificació i del tractament dels delictes senyal, el model de policia de barri que va sorgir amb posterioritat està particularment interessat a desenvolupar maneres de prestar els serveis policials a escala de barri de manera que es redueixi la delinqüència i la por al delictes, i que s'augmenti la legitimitat i confiança en la policia. En paraules del vicepresident de l'Associació de Caps de Policia britànica:

"El paper i essència de la labor policial és la creació de l'ordre, no simplement l'aplicació de la llei i el control de l'ordre... La visió de la policia de barri no ha de ser solament millorar la confiança del públic, sinó millorar i influenciar les oportunitats vitals dels ciutadans, i servir de base per a la regeneració urbana, el creixement econòmic i fins i tot l'èxit educatiu".

(Baggott, 2007, pàg. 142)

El model de policia de barri, d'altra banda, no sols es basava en algunes de les idees de la policia d'assegurament, sinó que també estava influenciat per una àmplia varietat d'idees i interessos més diversos (Savage, 2007): l'interès del

Govern laborista per promoure un acostament als ciutadans, el desenvolupament dins del Govern municipal de la gestió integral dels barris, la promoció de la cohesió comunitària (vegeu Gilling, 2007 per a una discussió detallada d'aquests tres punts) i la pluralització del que s'ha anomenat *la família extensa* de la policia (la prestació de serveis policials per figures parapolicials i per empreses de seguretat privada: vegeu Crawford i Lister, 2003; 2006; Jones i Newburn, 2006) . Aquest model, d'altra banda, representa una nova reencarnació de les idees de policia comunitària amb un altre nom. Igualment, com Millie (2010) ha assenyalat, encara que la idea d'assegurament es venia com una filosofia total que havia d'impregnar tota la institució policial, l'èmfasi en la policia de barri ha segmentat aquestes funcions i aïllat altres instàncies de la institució policial d'aquesta funció d'assegurament. Aquest autor en particular destaca que les activitats policials recents per a gestionar les protestes i manifestacions públiques produïdes després de la gran recessió i la introducció de mesures d'austeritat econòmica al Regne Unit, per exemple, mostren poca sensibilitat cap a les finalitats d'assegurament. Finalment, tal com Innes (2007) ha subratllat, no és gens clar en quina mesura el nou model incorpora, a escala pràctica, la perspectiva dels delictes senyal, que es definia com a essencial en definir la policia d'assegurament. Per a alguns observadors, però, potser això últim no és tan terrible com podria semblar en aparença. Així, Millie (2010, pàg. 228) destaca que:

“Encara que la identificació de delictes senyal pot estar basada en experiències i preocupacions legítimes, pot ser que també estigui basada en preocupacions exagerades pels mitjans de comunicació o per prejudicis locals. Per exemple, la presència a l'espai públic de certes minories –tal com adolescents, persones que beuen alcohol al carrer, membres de minories ètniques, o fins i tot persones amb problemes de salut mental– poden actuar com un senyal de «risc» per a alguns membres de la comunitat. El perill d'un enfocament que premia «el que preocupa més la gent» és que les persones a qui els pengem el cartell de «delicte senyal» poden rebre més atenció policial, amb independència de l'amenaça que representen realment. Aquests grups –sovint els adolescents o altres «sospitosos habituals»– clarament no estan essent confortats ni assegurats”.

Resum

En aquest mòdul hem analitzat els orígens de la por al delictes com a camp d'estudi. Hem comprovat que és una àrea en què el progrés del nostre coneixement ha estat impedit parcialment per la falta de claredat a l'hora de definir i mesurar la por al delictes, i també els diferents esforços que s'han dut a terme per distingir la por com a esdeveniment enfront de disposició personal, la por com a experiència i la por com a expressió, o la por funcional i la por disfuncional. Igualment, hem après que diverses enquestes a escala internacional i nacional han intentat valorar el nivell de por al delictes entre els ciutadans, i també quines són les tendències rellevants pel que fa a l'Estat espanyol i Catalunya. Hem prestat una atenció especial a diversos models d'explicació de la por, els que posen l'èmfasi en característiques individuals, els mitjans de comunicació social, el context ecològic o comunitari, i la societat en un sentit més ampli. Finalment, hem introduït dos models policials particulars desenvolupats als Estats Units i al Regne Unit, respectivament, per confrontar la por al delictes.

Exercicis d'autoavaluació

Per cada pregunta hi pot haver més d'una resposta correcta (assenyaleu-les totes):

1. Els estudis inicials sobre la por al delictes van documentar que...

- a) les dones experimenten més por al delictes que els homes.
- b) els delictes més comuns són els que indueixen un nivell de por més alt.
- c) encara que ser víctima del delictes no presenta una relació clara amb la por, els barris amb més delinqüència són aquells on els residents tenen més por.
- d) la por al delictes és particularment elevada entre persones que han tingut contactes amb el sistema de justícia penal.

2. Quina de les formulacions següents **no** és utilitzada per l'Enquesta social europea?

- a) "En el dia a dia, quanta por us fa que us atraquin o robin al carrer?"
- b) "Quant us preocupa que us robin a casa?"
- c) "Amb quina freqüència us preocupa que pugueu ser víctimes d'un assalt violent, si és que us preocupa?"
- d) "En quina mesura us sentiu segurs caminant tot sols per la vostra zona o pel vostre barri de nit?"

3. La por al delictes a l'Estat espanyol...

- a) no ha deixat de pujar des de l'inici de la transició democràtica.
- b) es troba en un nivell relativament baix quan es compara amb altres països europeus segons Jackson i Kuha (2010).
- c) és més elevada en les comunitats autònomes amb un nivell de marginació social més elevat segons l'Enquesta nacional de victimització (2012) del Ministeri de l'Interior.
- d) va descendir entre el 2002 i el 2010 segons l'Enquesta social europea.

4. La relació entre la por al delictes i el gènere...

- a) no es dona quan s'observen les dades espanyoles.
- b) es podria explicar si es pren en consideració la percepció personal de vulnerabilitat.
- c) es podria explicar si es pren en consideració que els homes tendeixen a ser menys "honestos" a l'hora de confessar la seva por al delictes.
- d) s'ha documentat usant les dades de l'Enquesta internacional del delictes que desapareix en aquells països on hi ha una igualtat social més gran entre homes i dones.

5. Els mitjans de comunicació social...

- a) contribueixen clarament a augmentar el nivell de por al delictes.
- b) només augmenten la por al delictes entre persones que consumeixen televisió en lloc d'altres mitjans (per exemple, premsa escrita).
- c) només augmenten la por al delictes entre persones que veuen programes sensacionalistes.
- d) presenten una relació amb la por al delictes que ha estat documentada amb poca freqüència de manera convincent.

6. La teoria dels vidres trencats...

- a) va ser proposada per James Q. Wilson i George Kelling.
- b) proposa que la policia s'ha de prendre més de debò els problemes de falta de civisme.
- c) planteja que la presència de faltes de civisme pot incentivar la por al delictes i la delinqüència.
- d) suggereix que és important desenvolupar programes d'integració social per a rodanons, prostitutes i drogoaddictes.

7. La prova empírica clarament ha demostrat...

- a) que els individus que perceben més desordre exhibeixen més por al delictes al mateix temps.
- b) que els individus que perceben més desordre en un primer moment exhibiran més por al delictes de manera subsegüent.
- c) que els residents en barris on es percep més desordre tendeixen a viure en barris on el nivell mitjà de por és més alt.
- d) que els residents en barris on es percep més desordre amb el pas del temps desenvoluparan un nivell més elevat de por i contribuïran que el valor mitjà de por en aquests barris augmenti.

8. La policia de qualitat de vida...

- a) està fortament vinculada a la teoria dels vidres trencats.
- b) va ser utilitzada a Nova York i va ser un dels factors clau i irrefutables en el descens de la delinqüència experimentada en aquesta ciutat durant la dècada de 1990.
- c) va inspirar les ordenances del civisme.
- d) suggereix que és particularment important centrar-se en els "delictes senyal".

Solucionari

Exercicis d'autoavaluació

1. a

2. a, b

3. d

4. b, c

5. d

6. a, b, c

7. a, b, c

8. a, b, d

Glossari

delicte senyal *m* “Qualsevol incident criminal que produeix un canvi en el comportament o percepcions públiques” és un “delicte que assenyalava la presència d’un perill a la gent i funciona com a senyal d’avís sobre amenaces i perills”, o “incident que assumeix una visibilitat cognitiva particular que condiciona les percepcions públiques de risc i seguretat”.

polícia d’assegurament *f* Model que postula que els agents de policia han de ser més (1) visibles, (2) accessibles i (3) coneguts (personalment) pels residents locals.

por al delicte *f* Por individual de convertir-se en una víctima del delicte.

por com a disposició personal *f* Tendència a experimentar un rang més ampli de situacions com a inductores de por, una probabilitat més gran a experimentar por en determinades situacions i l’experiència de la por de manera més intensa.

por com a esdeveniment *f* Por que tindria tres elements constitutius: l’afectiu, el cognitiu i la resposta conductual. L’element fenomenològic de la por al delicte es refereix a l’experiència conscient del mateix delicte i té sobretot una dimensió afectiva. Aquest element ha de ser acompanyat per una dimensió cognitiva: la percepció d’una situació com a perillosa o amenaçadora. Finalment, la por té una dimensió expressiva: la resposta conductual (no necessàriament fisiològica) que es dona a aquests sentiments i pensaments.

por funcional *f* Por que motiva l’adopció de precaucions rutinàries i la vigilància sense minvar la qualitat de vida dels individus que l’experimenten.

vulnerabilitat física *f* La percepció que un té de si mateix amb relació a la seva susceptibilitat a ser atacat, la seva habilitat per a resistir l’atac i la capacitat per a recuperar-se després d’un atac.

Bibliografia

- Brunton-Smith, I.; Sturgis, P.** (2011). "Do neighborhoods generate fear of crime? An empirical test using the British Crime Survey". *Criminology* (vol. 2, núm. 49, pàg. 331-369).
- Chiricos, T.; Hogan, M.; Gertz, M.** (1997). "Racial composition of neighborhood and fear of crime". *Criminology* (núm. 35, pàg. 107-131).
- Chiricos, T.; McEntire, R.; Gertz, M.** (2001). "Perceived racial and ethnic composition of neighborhood and perceived risk of crime". *Social Problems* (vol. 3, núm. 48, pàg. 322-340).
- Dammert, L.; Malone, M. F. T.** (2003). "Fear of crime or fear of life? Public insecurities in Chile". *Bulleting of Latin American Research* (vol. 1, núm. 22, pàg. 79-101).
- Ditton, J.; Chadee, S.; Farrall, S.; Gilchrist, E.; Bannister, J.** (2004). "From imitation to intimidation: a note on the curious and changing relationship between the media, crime, and fear of crime". *British Journal of Criminology* (núm. 44, pàg. 595-610).
- Dolan, P.; Peasgood, T.** (2007). "Estimating the economic and social costs of the fear of crime". *British Journal of Criminology* (núm. 47, pàg. 121-132).
- Doyle, A.** (2006). "How not to think about crime in the media". *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice* (vol. 6, núm. 48, pàg. 867-885).
- Eschholz, S.** (1997). "The media and fear of crime: a survey of the research". *Journal of Law and Public Policy* (núm. 9, pàg. 37-59).
- Ferraro, K.** (1995). *Fear of crime: interpreting victimization risk*. Nova York: SUNY Press.
- Ferraro, K.** (1996). "Women's fear of victimization: Shadow of sexual assault". *Social Forces* (núm. 75, pàg. 667-690).
- Gabriel, U.; Greve, W.** (2003). "The psychology of fear of crime. Conceptual and methodological perspectives". *British Journal of Criminology* (núm. 43, pàg. 600-614).
- Garland, D.** (2001). *The culture of control. Crime and social order in contemporary society*. Nova York: Oxford University Press.
- Garofalo, J.** (1981). "The fear of crime: causes and consequences". *Journal of Criminal Law and Criminology* (núm. 72, pàg. 839-857).
- Gerbner, G.; Gross, L.** (1976). "Living with television: the violence profile". *Journal of Communication* (núm. 26, pàg. 173-199).
- Girling, E.; Loader, I.; Sparks, R.** (2000). *Crime and social control in Middle England: Questions of order in an English town*. Londres: Routledge.
- Gray, E.; Jackson, J.; Farrall, S.** (2008). "Reassessing the fear of crime". *European Journal of Criminology* (vol. 3, núm. 5, pàg. 363-380).
- Hale, C.** (1996). "Fear of crime: a review of the literature". *International Review of Victimology* (núm. 4, pàg. 79-150).
- Hummelsheim, D.; Hirtenlehner, H.; Jackson, J.; Oberwittler, D.** (2010). "Social insecurities and fear of crime: a cross-national study on the impact of welfare state policies on crime-related anxieties". *European Sociological Review* (vol. 3, núm. 27, pàg. 327-345).
- Hunter, A.** (1978, novembre). "Symbols of incivilities: social disorder and fear of crime in urban neighbourhoods". A: *Annual Meeting of the American Society of Criminology*. Ponència. Dallas, TX.
- Killias, M.; Clerici, C.** (2000). "Different measures of vulnerability in their relations to different dimensions of fear of crime". *British Journal of Criminology* (núm. 40, pàg. 437-450).
- Jackson, J.** (2004). "Experience and expression: Social and cultural significance in the fear of crime". *British Journal of Criminology* (núm. 44, pàg. 946-966).
- Jackson, J.** (2005). "Validating new measures of the fear of crime". *International Journal of Social Research Methodology* (vol. 4, núm. 8, pàg. 297-315).

- Jackson, J.** (2009). "A psychological perspective on vulnerability in the fear of crime". *Psychology, crime and law* (vol. 4, núm. 15, pàg. 365-390).
- Jackson, J.; Gray, E.** (2010). "Functional fear and public insecurities about crime". *British Journal of Criminology* (núm. 50, pàg. 1-22).
- Jackson, J.; Kuha, J.** (2010). *Worry about crime among European Citizens: a Latent Class Analysis of Cross-National Data*.
- Jackson, J.; Stafford, M.** (2009). "Public health and fear of crime. A prospective cohort study". *British Journal of Criminology* (núm. 49, pàg. 832-847).
- LaGrange, R. L.; Ferraro, K. F.; Supanic, M.** (1992). "Perceived risk and fear of crime: role of social and physical incivilities". *Journal of Research in Crime and Delinquency* (núm. 29, pàg. 311-334).
- Lee, M.** (2001). "The genesis of fear of crime". *Theoretical Criminology* (vol. 4, núm. 5, pàg. 467-485).
- Low, S.** (2001). "The edge and the center: gated communities and the discourse of urban fear". *American Anthropologist* (núm. 103, pàg. 45-58).
- Lemanski, C.** "A new apartheid? The spatial implications of fear of crime in Cape Town, South Africa". *Environment and Urbanization* (vol. 2, núm. 16, pàg. 101-112).
- Reiner, R.; Livingstone, S.; Allen, J.** (2000). "No more happy endings? The media and popular concern about crime since the Second World War". A: Tim Hope; Richard Sparks (eds.). *Crime, risk and insecurity*. Londres: Routledge.
- Sampson, R.; Raudenbush, S.** (1999). "Systematic social observation of public spaces: a new look at disorder in urban neighbourhoods". *American Journal of Sociology* (núm. 105, pàg. 603-651).
- Sampson, R.; Raudenbush, S.** "Seeing disorder: neighborhood stigma and the social construction of the broken Windows". *Social Psychological Quarterly* (vol. 4, núm. 67, pàg. 319-342).
- Semyonov, M.; Gorodzeiski, A.; Glikman, A.** (2012). "Neighborhood ethnic composition and resident perceptions of safety in European countries". *Social Problems* (vol. 1, núm. 59, pàg. 117-135).
- Skogan, W.; Maxfield, M.** (1981). *Coping with crime*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Stafford, M.; Chandola, T.; Marmot, M.** (2007). "Association between fear of crime and mental health and physical functioning". *American Journal of Public Health* (vol. 11, núm. 97, pàg. 2076-2081).
- Sutton, R.; Farrall, S.** (2005). "Gender, socially desirable responding, and the fear of crime: are women really more anxious about crime?". *British Journal of Criminology* (núm. 45, pàg. 212-224).
- Sutton, R.; Robinson, B.; Farrall, S.** (2011). "Gender, fear of crime, and self-presentation: an experimental investigation". *Psychology, Crime and Law* (vol. 5, núm. 17, pàg. 421-433).
- Taylor, R. B.** (1999). *Crime, grime and decline: a longitudinal look*. National Institute of Justice Research in Brief. Washington, DC: US Department of Justice.
- Taylor, R. B.; Covington, J.** (1993). "Community structural change and fear of crime". *Social Problems* (núm. 40, pàg. 374-397).
- Taylor, J.; Twigg, L.; Mohan, J.** (2009). "Investigating perceptions of antisocial behaviour and ethnic heterogeneity in the British Crime Survey". *Transactions of the Institute of British Geographers* (núm. 35, pàg. 59-75).
- Warr, M.** (1994). "Public perceptions and reactions to violent offending and victimization". A: A. J. Reiss; J. A. Roth (ed.). *Consequences and control, Volume 4 of Understanding and Preventing Violence*. Washington, DC: National Academy Press.
- Wilson, J. Q.; Kelling, G.** (1982). "Broken Windows". *Atlantic Monthly* (núm. 211, pàg. 29-38).

Winkel (1998). "Fear of crime and criminal victimisation: testing a theory of psychological incapacitation of the «stressor» based on downward comparison processes". *British Journal of Criminology* (núm. 38, pàg. 473-484).

Wyant, B. R. (2008). "Multilevel impacts of perceived incivilities and perceptions of crime risk on fear of crime: isolating endogenous impacts". *Journal of Research in Crime and Delinquency* (vol. 1, núm. 45, pàg. 39-64).

